

Návrh hudebního projektu s využitím odpadového materiálu pro děti předškolního věku

Anežka Dohnalová

Bakalářská práce
2018



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anežka Dohnalová**

Osobní číslo: **H15873**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Návrh hudebního projektu s využitím odpadového materiálu pro děti předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše z oblasti hudební výchovy a environmentálních strategií v prostředí mateřské školy.

Vymezení teoretických východisek o významu hudby a ochraně přírody.

Zpracování hudebního projektu zaměřeného na rozvoj rytmických dovedností dětí předškolního věku s využitím odpadového materiálu.

Realizace a ověření hudebního projektu v mateřské škole.

Zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BEATY, Janice J. Skills for preschool teachers. Tenth edition. Boston: Pearson, 2017. ISBN 978-0-13-376634-9.

LEBLOVÁ, E. Environmentální výchova v mateřské škole. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SKALKOVÁ, J. Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ J. a DVOŘÁKOVÁ M. Učíme v projektech. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petra Trávníčková
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

11. října 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. října 2017


doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka




doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 14.12.2017

.....
Dobrova

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je teoreticko-aplikačního charakteru a zabývá se problematikou hudebního rozvoje dětí prostřednictvím hudebních činností s využitím odpadového materiálu. V teoretické části jsou vymezena teoretická východiska, týkající se oblasti hudby a hudebního vývoje dítěte. Shrnuje také poznatky o integraci hudební a environmentální výchovy v podmínkách mateřské školy. V praktické části je zpracován hudební projekt pro děti předškolního věku, který využívá odpadový materiál a nabízí tak návrh, jak v mateřské škole propojit hudební a environmentální výchovu. Projekt byl realizován ve vybrané mateřské škole, kde byl také evaluován. Z výsledné evaluace byla zpracována doporučení pro praxi.

Klíčová slova: hudební výchova, hudební činnosti, hudební schopnosti, hudební dovednosti

ABSTRACT

The bachelor's diploma thesis of theoretical-application character deals with the issue of musical development of children through musical activities using waste material. In the theoretical part of this thesis a basic theory concerning the area of music and music development of the child are defined. It also deals with the integration of music and environmental education in the conditions of the nursery school. In the practical part a music project for preschool children is created. The music project uses the waste material, and offers a suggestion how to connect music and environmental education in a nursery school. The project was implemented in a chosen nursery school, where it was also evaluated. Recommendations for practice have been based on the results of the final evaluation.

Keywords: music education, music activities, musical abilities, musical skills

Poděkování

Mé poděkování patří především paní Mgr. Petře Trávníčkové za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce věnovala. Dále také děkuji za ochotu a vstřícnost vedoucí učitelce v mateřské škole a v neposlední řadě také děkuji své rodině a přátelům za podporu a pomoc.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

*„Music speaks louder than words,
it's the only thing that the whole world listens to.
Music speaks louder than words,
when you sing, people understand.“*

(část textu písně skupiny Peter, Paul and Mary)

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.1 HUDEBNÍ VLOHY	12
1.2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI.....	12
1.3 HUDEBNÍ NADÁNÍ, TALENT.....	14
1.4 HUDEBNOST	14
1.5 HUDEBNÍ DOVEDNOSTI.....	15
1.6 HUDEBNÍ GRAMOTNOST	15
1.7 SHRNUÍ KAPITOLY	16
2 HUDEBNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	17
2.1 VÝZNAM HUDBY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE	17
2.2 HUDEBNÍ VÝCHOVA V RVP PV.....	19
2.3 HUDEBNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	22
2.3.1 Rytmičké činnosti.....	24
2.4 SHRNUÍ KAPITOLY	25
3 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	26
3.1 OBDOBÍ NEMLUVNĚTE A BATOLETE	27
3.2 OBDOBÍ NAVŠTĚVOVÁNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	28
3.3 SHRNUÍ KAPITOLY	29
4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	30
4.1 VÝZNAM ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	30
4.2 INTEGRACE HUDEBNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	31
4.3 SHRNUÍ KAPITOLY	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
5 HUDEBNÍ PROJEKT S VYUŽITÍM ODPADOVÉHO MATERIÁLU	35
5.1 VÝZNAM PROJEKTU	35
5.2 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ.....	36
5.3 NÁVRH HUDEBNÍHO PROJEKTU	37
5.3.1 1. den – Hudba	39
5.3.2 2. den – Tanec	40
5.3.3 3. den – Hudba	42
5.3.4 4. den – Hudební nástroje.....	44
5.3.5 5. den – Hudební nástroje.....	46
5.3.6 6. den – Hudba	47
5.3.7 7. den – Hudba	49
5.3.8 8. den – Hudba	51
5.3.9 9. den – Orchester	53
5.3.10 10. den – Orchester	54
6 EVALUACE	56

6.1	EVALUACE JEDNOTLIVÝCH DNÍ	57
6.1.1	1. den – Hudba	57
6.1.2	2. den – Tanec	59
6.1.3	3. den – Hudba	61
6.1.4	4. den – Hudební nástroje.....	63
6.1.5	5. den – Hudební nástroje.....	66
6.1.6	6. den – Hudba	68
6.1.7	7. den – Hudba	70
6.1.8	8. den – Hudba	73
6.1.9	9. den – Orchester	75
6.1.10	10. den – Orchester	78
6.2	ZÁVĚREČNÁ AUTOEVALUACE PROJEKTU	80
6.3	EVALUACE PROJEKTU VEDOUcí UČITELKOU MŠ	82
6.4	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	84
ZÁVĚR	85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	87
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	89
SEZNAM OBRÁZKŮ	90
SEZNAM TABULEK	91
SEZNAM PŘÍLOH	92

ÚVOD

Jelikož pocházím z hudební rodiny a lásku k hudbě v sobě pěstuji od malička, téma bakalářské práce byla jasná volba. Blahodárné účinky hudby mám především ověřeny sama na sobě. Pozorovala jsem, jak mi hudba dokáže v těžkých chvílích zvednout náladu, jak díky moudrosti, která se v textu písní mnohdy ukrývá, nacházím útěchu a občas i řešení mého smutku nebo trápení, jak mě ve chvílích, kdy jsem byla zlostí bez sebe, hra na klavír okamžitě zklidnila a přivedla zpět do harmonie. Proto bych touto prací chtěla mateřským školám nabídnout projekt, který dětem ukáže půvab hudby a rozvine děti především, avšak nejen v hudební oblasti.

Práce pojednává o rozvoji dítěte předškolního věku v hudební oblasti. Jejím cílem bylo proto teoreticky objasnit význam hudby pro dítě předškolního věku a postavení hudební výchovy v kurikulu preprimárního vzdělávání. Pro tvorbu hudebního projektu bylo také nutné shrnout teoretická východiska z oblasti hudebního vývoje dítěte předškolního věku. Cílem práce bylo také shrnout možnosti propojení hudební a environmentální výchovy v podmínkách mateřské školy a navrhnout hudební projekt pro děti předškolního věku, který využívá odpadový materiál.

Teoretická část nejprve definuje základní hudební pojmy, jejichž znalost je důležitá pro následné navržení hudebního projektu v praktické části. Dále objasňuje význam hudby v životě dítěte a její vliv na rozvoj dítěte v hudební, ale i nehumební oblasti. Analyzuje průniky hudební výchovy s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a zabývá se také hudebními činnostmi, se zaměřením na rytmické činnosti, jež jsou realizovány v rámci hudební výchovy v mateřské škole. Následně shrnuje teoretická východiska z oblasti hudebního vývoje dítěte v předškolním věku. Závěrem se zabývá environmentální výchovou a jejím významem v předškolním vzdělávání a pokouší se shrnout možnosti, jak lze v prostředí mateřské školy propojit hudební a environmentální výchovu.

Praktická část bakalářské práce zaměřena na návrh hudebního projektu pro děti předškolního věku, který využívá odpadový materiál. V úvodu praktické části je uvedena obecná charakteristika projektu a jeho cíle. Podrobně je uveden význam a potřeba realizace hudebního projektu v mateřské škole. Dále je uvedena charakteristika dětí, jež byly subjekty tohoto projektu. V následující podkapitole je uveden návrh měsíčního hudebního projektu, kde je detailně popsán průběh každé činnosti.

Kapitola Evaluace zahrnuje evaluaci jednotlivých dní, která se uskutečňovala na třech úrovních – vlastní reflexe, hodnocení dětmi a hodnocení pozorující učitelkou. Následně je zpracována závěrečná autoevaluace projektu a závěrečná evaluace projektu, zpracovaná vedoucí učitelkou, která byla přítomna během realizace projektu. V návaznosti na evaluaci projektu jsou zde také zpracována doporučení pro praxi v mateřských školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V hudebním světě se můžeme setkat s různými pojmy, v kterých snadno můžeme ztratit orientaci. Orientace v těchto pojmech je však pro tuto bakalářskou práci stěžejní, a proto se v této kapitole budeme zabývat hudebností a pojmy, které s ní úzce souvisí, jako například hudební vlohy, hudební schopnosti, hudební nadání, hudební dovednosti nebo hudební gramotnost.

1.1 Hudební vlohy

Každé dítě přichází na svět s určitými vnitřními vývojovými možnostmi a potencemi, které tvoří základní rámec jeho vztahu ke světu. Tyto potence jsou dvojího druhu – buď dědičné, tedy geneticky přenášené z jedné generace na druhou, nebo vrozené, tedy vlastnosti upevněné v prenatálním období vývoje. Souhrnně tyto vlastnosti, označujeme jako vlohy, představující dispozici pro určitou činnost (Sedlák, 1974; 2013). Hudební vlohy „*vytvářejí základ pro emocionální citlivost k hudbě, způsob hudebního vnímání, úroveň hudební aktivity i celkový vztah k hudbě. Tato potencialita se za příznivých vnějších podmínek může změnit v reálný předpoklad hudebního projevu, tj. v hudební schopnost, která je již „slitinou“ vrozeného (přirozeného) a získaného výchovou.*“ (Sedlák a Váňová, 2013, s. 50)

Můžeme tedy říci, že hudební vlohy, jež jsou dědičné a vrozené, jsou jakési předpoklady k tomu, aby se za příznivých vnějších podmínek změnilly v hudební schopnosti.

1.2 Hudební schopnosti

Hudebními schopnostmi se mimo jiné zabýval Franěk (2005), který poukazuje na problematiku pojetí a definice hudebních schopností. Franěk nejprve popisuje obecně schopnosti, které jsou na rozdíl od vloh obvykle chápány jako naučené, získané dispozice. Následně specifikuje hudební schopnosti jako vyšší psychické vlastnosti, které jsou vybudované prostřednictvím hudební výchovy, hudebních zkušeností i celkovým vlivem prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje.

Poměrně odlišně popisuje hudební schopnosti Sedlák, který se zabýval v teorii schopností otázkou vzájemného vztahu vrozeného a získaného. Tvrdí, že schopnosti nemohou být nikdy vrozené, ale nejsou také dány pouze zvenčí. „*Jedinec musí mít vnitřní předpoklady, které umožňují jejich vznik. Schopnosti jsou výsledkem vývoje. Formují se v konkrétních činnostech a mimo tyto činnosti neexistují.*“ (Sedlák, 1974, s. 48)

Sedlák a Váňová (2013, s. 54) definují hudební schopnosti jako „*psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich přiměřenou úspěšnost.*“ Hudební schopnosti řadí do speciálních schopností a poukazují na fakt nemožnosti jejich oddělení od obecných schopností – inteligence, která do nich často zasahuje. Rozvoj hudebních schopností zvedá celkovou úroveň intelektu a obráceně: obecná schopnost se zase uplatňuje v těch činnostech, pro něž jsou nepostradatelné zvláštní schopnosti. Výrazně kladný vztah mezi vysoce rozvinutými hudebními schopnostmi (hudební talent) a obecnou inteligencí byl potvrzen na psychologické analýze vynikajících skladatelů P. I. Čajkovského a N. Rimského-Korsakova, jejichž schopnosti svým charakterem překračují oblast hudby a uplatňují se i v jiných oblastech lidské činnosti. Těmito vlastnostmi jsou především produktivní myšlení, silná a bohatá představivost a imaginace, sluchová a zrková asociace, velká pozorovací schopnost a senzitivnost, citové bohatství a v neposlední řadě výrazné charakterové vlastnosti jako vytrvalost a kázeň (Sedlák a Váňová, 2013).

M. Kodejška (2002) hovoří o hudebních schopnostech jako o předpokladech k hudebním činnostem. K základním hudebním schopnostem, které ovlivňují celkovou hudebnost, náleží:

- *hudebně sluchové schopnosti*, umožňující vnímat a zpracovávat akustické vlastnosti hudby (citlivost pro hlasitost, barvu tónu a pro rozlišování výšky tónů),
- *auditivně motorické schopnosti*, nezbytné pro koordinaci pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových činností dětí,
- *rytmické cítění*, které se dále dělí na citlivost pro metrickou pulzaci, tempo a citlivost pro rytmické časové členění tónů neboli rytmus,
- *tonální cítění*, rozvíjené nejčastěji prostřednictvím zpěvu,
- *emocionální reakce na hudbu* – afektivní vnímání hudby, u dítěte spojené se senzorio-motorickou činností,
- *hudební paměť*, jejíž proces se projevuje kontinuitou tří operací: přijímání a osvojování si hudby, zapamatování (tzv. retence), vybavování a prožívání hudebního obsahu prostřednictvím zapamatování a reprodukce,
- *hudební představivost*, považována za klíčovou, budována na základě hudební paměti, umožňuje registrovat, úmyslně vyvolávat i přepracovávat ve vědomí hudební zážitky
- *hudebně tvořivé schopnosti*, v předškolním věku pouze v elementární podobě.

1.3 Hudební nadání, talent

Často se setkáváme se zaměňováním či ztotožňováním pojmů hudebnost, hudební nadání, hudební talent, hudební schopnosti, dovednosti a podobně. Sedlák (1974) o hudebním nadání hovoří jako o shromáždění silných hudebních vloh, které jsou, jak jsme již zmínily, dědičné a vrozené. Nejvyšší projev hudebního nadání pak označujeme jako talent.

1.4 Hudebnost

Sedlák uvádí, že pojem hudebnost někteří autoři chápou jako nadřazený pojem pojmu hudební nadání. Sám se k tomuto názoru přiklání a definuje jej jako komplexní schopnost jedince integrovat dílčí hudební schopnosti (schopnosti k hudebnímu vnímání, prožívání hudby, hudební reprodukci a elementární produkční hudební činnosti). Předpokládáme, že hudebnost se alespoň v minimální míře vyskytuje u každého zdravého jedince. I zde předpokládáme podíl vrozených vloh, ne však tak významný jako u hudebního nadání (Sedlák, 1974).

Derevjaníková a Dzurilla uvádějí jako definici hudebnosti citaci od Sedláka (1985 cit. podle Derevjaníková a Dzurilla, 2014), který v knize *Didaktika hudební výchovy 1* vymezuje hudebnost jako integraci hudebních schopností umožňujících hudební činnosti a základní vztahy člověka k hudbě. Je to souhrn anatomicko-fyziologických kvalit člověka, které jsou výsledkem dědičných dispozic a vlivu prostředí, prostřednictvím kterých se jedinec projevuje v hudebních činnostech.

Tomuto pojetí se svou definicí přibližuje Váňová (2017), podle které chápeme hudebnost jako souhrn všech vnitřních hudebních předpokladů (vloh, schopností, dovedností, návyků i případných znalostí dítěte), motivačních podnětů a sociálních vlivů, zajišťujících komunikaci dítěte s hudbou, která je uskutečňována prostřednictvím hudebních činností.

Hudebnost se skládá ze souboru složek, který tvoří strukturu hudebnosti. Dle Váňové (2017) je to především složka:

- předpokladová (výkonová), představující soubor fyzických vlastností, základních hudebních schopností, dovedností a znalostí, nezbytných pro realizaci hudebních činností,
- aktivační (dynamizující), tj. všestranná motivace dítěte k hudebním činnostem, volní vlastnosti, zájmy, potřeby, postoje a podobně,

- sociální, tj. vlivy sociokulturního okolí na formování hudebnosti (například vliv rodiny, mateřské školy, masmédií).

Při rozvoji hudebnosti je třeba vzít v úvahu integritu těchto tří složek (Váňová, 2017).

1.5 Hudební dovednosti

Nejobtížnější vytyčení rozdílů nacházíme u pojmů hudební schopnost a hudební dovednost. Dovednost, nebo také způsobilost, obratnost, přesnost, je získaná pohotovost správně, co nejrychleji a s co nejmenší námahou vykonávat určitou činnost na základně osvojených znalostí a předchozí praktické činnosti. Základem hudebních dovedností je mechanismus podmíněných reflexů (Holas, 1993 cit. podle Derevjaníková a Dzurilla, 2014).

Hudební schopnosti lze chápat jako vnitřní struktury, předpoklady pro hudební dovednosti. Dovednost se tak stává navenek projevenou hudební schopností v hudební činnosti. Jinými slovy hudební dovednost je cvikem a učením získaná způsobilost vykonávat úspěšně hudební činnost, je konkrétnější a váže se ke konkrétnímu hudebnímu úkonu. Formování hudebních dovedností probíhá ve fázích: kognitivní (prvotní informace o úkonu), fixační (upevňování opakováním úkonu), automatizační (stává se návykem) a kontrolní (zpětnovazební, probíhá neustále) (Sedlák a Váňová, 2013).

1.6 Hudební gramotnost

Hudební gramotnost se jistým způsobem od ostatních výše jmenovaných pojmů liší, avšak v hudebním světě se můžeme s tímto pojmem v souvislosti s hudebními schopnostmi a dovednostmi setkat.

Samotný pojem gramotnost můžeme charakterizovat jako dovednost jedince číst, psát a počítat. V tomto smyslu jde pouze o základní gramotnost, která je předpokladem jak dalšího vzdělávání, tak vůbec uplatnění jedince ve společnosti (Průcha, Walterová a Mareš, 2013).

Hudební gramotnost popisuje Kofroň (1967, s. 7) následovně: *„Hudební gramotnost začíná čtením not. Podobně jako čtení knih napomáhá k rozšíření a prohloubení vzdělání, tak čtení not stejným způsobem obohacuje hudební smysl. Pouhé čtení not bez zvukové představy by nám však mnoho neprospělo. Podobně jako čtenář chápe při čtení knihy obsah a smysl čteného, je důležité, aby si hudebník při četbě not vybavil v mysli obsah zvukového zápisu.“*

1.7 Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme si objasnily hudební pojmy, se kterými se můžeme v hudební psychologii setkat. Seznámily jsme se s pojmem hudební vlohy, jež jsou vnitřními předpoklady k tomu, aby se za příznivých vnějších podmínek změnily v hudební schopnosti. Shromáždění silných hudebních vloh označujeme jako hudební nadání, jehož nejvyšší projev pak označujeme jako talent. Zjistili jsme, že hudební schopnosti chápou různí autoři jinak. Někteří hovoří o hudebních schopnostech jako o naučených, získaných dispozicích, jiní hovoří o vzájemném vztahu vrozeného a získaného. Úzký vztah s hudebními schopnostmi mají hudební dovednosti, které jsou navenek projevené hudební schopnosti a vážou se již ke konkrétnímu hudebnímu úkonu. Pokud hudebník zná noty a při jejich čtení si vybaví obsah zvukového zápisu, jedná se hudební gramotnost. Pojem hudebnost pak chápeme jako souhrn vnitřních předpokladů, vnějších podnětů a vlivů, zajišťujících komunikaci dítěte s hudbou, která je uskutečňována prostřednictvím hudebních činností. Předpokládáme, že hudebnost se alespoň v minimální míře vyskytuje u každého zdravého jedince. Tyto pojmy jsme si popsali a rozlišili z důvodu jejich potřeby v praktické části, kde je navržený projekt zaměřen na rozvoj hudebních schopností a dovedností dětí předškolního věku.

2 HUDEBNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Hudba v životě dítěte hraje důležitou a nezastupitelnou roli. V této kapitole se budeme věnovat hudbě, jejímu významu v životě dítěte a také její funkci. S tím souvisí hudební výchova, která je realizována v mateřské škole. Zaměříme se také na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a propojení jeho principů právě s hudební výchovou. Poté se zaměříme na to, co konkrétně hudební výchova v mateřské škole zahrnuje, tedy hudební činnosti.

V souvislosti s předškolním obdobím hovoří P. Jurkovič o hudbě pro děti, kterou pojmenoval německý skladatel a pedagog Carl Orff jako hudbu elementární. „*Elementární hudba není nikdy hudba samotná, nýbrž hudba ve spojení s pohybem, tancem a řečí – je to hudba, kterou musíme sami hrát, které se účastníme ne jako posluchači, ale jako spoluhráči. Je zemitá, přirozená, snadná a každému srozumitelná; odpovídá povaze dítěte.*“ (Carl Orff, cit. podle Jurkovič, 2012, s. 73)

2.1 Význam hudby v životě dítěte

Hudba v životě dítěte hraje důležitou a nezastupitelnou roli. Celá řada poznatků prokazuje, že dítě reaguje na zvuky, řeč či hudbu již v prenatálním období. Z výzkumů například vyplynulo, že novorozenec preferuje zvuky, které slyšel před narozením. Děti, jejichž matky 3 měsíce před porodem pravidelně poslouchaly určitou skladbu, se po zaposlouchání do známé skladby výrazně zklidnily. Daleko méně je známo, jaký má dopad tato zkušenost na pozdější hudební vývoj či rozvoj v jiných oblastech (Franěk, 2005).

Podle Derevjaníkové a Dzurilly (2014) v předškolním období dítě silně ovlivňuje působení hudby, obrazu a slova. Hudba rozvíjí smyslové vnímání dítěte – citlivost sluchovou, zrakovou, hmatovou, rozvíjí představivost, fantazii, obrazotvornost, podněcuje dítě k originalitě, tvořivosti a nezávislosti.

Pavel Jurkovič hovoří o hudbě jako o průvodci vývoje jedince. Hudba, která má mnoho podob, je jedinečným vyjádřením lidské kreativity. U malých dětí je hudba jejich přirozeným životním projevem, který prožívají celým tělem. Samozřejmou součástí hudby je rytmus, který napomáhá k rychlejšímu rozvoji jemné i hrubé motoriky (Jurkovič, 2012).

O tom, že hudba má vliv nejen na rozvoj hudebních schopností, ale rozvíjí dítě také v nehudebních oblastech, hovoří Sedlák (1974), který poukazuje na hodnotu hudební výchovy v harmonickém rozvoji osobnosti. Vliv hudební výchovy na rozvoj osobnosti

ukazuje na výsledcích žáků základní školy s rozšířenou hudební výchovou v Maďarsku. Žáci zde dosahovali lepších výkonů než na ostatních, nehudebních školách. Sedlák dále uvádí konkrétní případy hudebních činností a jejich vliv na rozvoj v nehudebních oblastech. Například rytmická cvičení ovlivňují rozvoj matematických schopností. Hra na hudební nástroj vyžaduje složité myšlenkové procesy a rozvíjí nejen manuální zručnost a tělesnou obratnost, ale urychluje celkový psychický rozvoj. Vokální činnosti rozvíjejí senzomotorické schopnosti, paměť, pozornost, myšlení, představivost a volní stránky, které pak kladně ovlivňují práci v mimohudebních oblastech.

To, že hudební rozvoj ovlivňuje také jiné oblasti, než jen hudební výkon, potvrzují také Miendlarzewska a Trost (2014), kteří zmiňují lepší verbální schopnosti, snazší učení druhého jazyka, neverbální uvažování a taktéž obecnou inteligenci. Autorky na základě studie podněcují učitele a rodiče k tomu, aby děti podporovaly v hudebních činnostech, zvláště je vedly k činnostem instrumentálním, jejichž benefity mají celoživotní dopad na člověka, a to před dovršením sedmi let, vzhledem k sluchovému vývoji však nejlépe před pátým rokem života.

Hudba v životě člověka existuje odjakživa a plnila v ní mnoho důležitých funkcí. Dle Poledňáka za hlavní funkci hudby lze považovat zvláštní způsob poznávání a hodnocení světa, specifický způsob lidské seberealizace a vytváření lidského zvukového prostředí, které je její rozhodující úlohou. V mateřské škole hudba plní především funkci fyziologickou, biologicko-regenerační, stimulační, koordinační, terapeutickou, relaxační, diagnostickou, harmonizační, výchovnou, formativní, vzdělávací, zábavnou, poznávací, vyjadřovací, sdělovací, komunikativní a taneční (Poledňák, 1984).

V mateřské škole děti přichází do kontaktu s hudbou mimo jiné v rámci hudební výchovy, kterou Derevjaníková a Dzurilla (2014) definují jako společensky organizovaný dlouhodobý proces hudebního rozvoje člověka, zaměřený na zvládnutí jistého hudebního poznání a zkušenosti s hudbou. Cílem hudební výchovy v předškolním věku je rozvíjet hudebnost dítěte, tj. elementární hudební schopnosti, dovednosti a návyky, probouzet pozitivní vztah k hudbě, umění a k národním kulturním hodnotám a člověku.

2.2 Hudební výchova v RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, dále jen RVP PV, řadíme do kurikulárních dokumentů, které jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. RVP PV je vytvořen na státní úrovni, stejně tak Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha), který RVP PV zastřešuje. Je to veřejný dokument, závazný od roku 2007 pro všechny mateřské školy, které jsou zařazeny do sítě mateřských škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. V RVP PV nalezneme neopominutelný vzdělávací základ, který určuje směr a šíří vzdělávání předškolního věku, základní principy pro práci s dětmi při rozvíjení jejich schopností, dovedností a poznatků. Na školní úrovni je pak každou školou vytvářen školní vzdělávací program, který vypovídá o tom, jak si mateřská škola předsevzala své fungování, vždy však vychází z principů a požadavků RVP PV (RVP PV, 2018; Kořátková, 2014).

Obsah vzdělávání je v RVP PV uspořádán do pěti oblastí: biologická oblast (dítě a jeho tělo), psychologická oblast (dítě a jeho psychika), interpersonální oblast (dítě a ten druhý), sociálně kulturní oblast (dítě a společnost), environmentální oblast (dítě a svět). Tyto oblasti se vzájemně propojují a nelze jednu od druhé oddělovat (RVP PV, 2018).

Hudební výchovu jako termín v RVP PV nenajdeme, stejně jako ostatní výchovy (například výtvarná). Jak uvádí Lišková (2006), hudební výchova je součástí všech výše jmenovaných oblastí, i když mnohdy v dané oblasti není doslovně uvedena. V samotném RVP PV je uvedeno: *„čím úplnější a dokonalejší bude propojení všech oblastí vzdělávání, a zároveň i podmínek, za kterých probíhá, tím bude vzdělávání přirozenější, účinnější a hodnotnější.“* (RVP PV, 2018, s. 15)

Nyní se zaměříme na jednotlivé oblasti a pokusíme se navrhnout hudební činnosti, které by mohly s danou oblastí souviset. Na níže uvedených činnostech můžeme vidět, že se mnohdy opakují, tím se potvrzuje propojenost oblastí, pokaždé se však na činnost díváme z jiného úhlu pohledu.

V první, biologické, oblasti **Dítě a jeho tělo** je záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga podporovat fyzickou pohodu dítěte, zlepšovat tělesnou zdatnost a pohybovou kulturu, podporovat rozvoj pohybových a manipulačních dovedností a vést ke zdravým životním postojům a návykům (RVP PV, 2018).

Přirozenou hudební činností, která podporuje nejen fyzickou pohodu, je zpěv. V souvislosti se zdravým životním způsobem a fyziologickým vývojem dítěte se zaměřujeme při zpěvu na správné dýchání, správné držení těla, věnujeme pozornost tvorbě hlasu a šetrnému zacházení s ním (Lišková, 2006).

Tělesnou zdatnost a koordinaci pohybu u dětí pěstujeme pomocí hudebně-pohybových aktivit. Při pohybových aktivitách dochází u dětí k uvědomování vlastního těla, rozvoji prostorové orientace, učí se vědomě napodobovat pohyb a manipulovat s náčiním (stuhly, šátky). S hudebně pohybovými aktivitami úzce souvisí hra na hudební nástroje, prostřednictvím které je u dětí rozvíjena jemná motorika, koordinace pohybů a smyslové vnímání. Hra na hudební nástroje má významný vliv na rozvoj rytmického cítění. Pohybové i instrumentální činnosti slouží k uvolnění psychického napětí a jejich využití je vhodné při práci s hyperaktivními dětmi. K uvolnění těla slouží také poslechové činnosti, které rozvíjí sluchové vnímání, a můžeme je zařadit do relaxačních technik (Lišková, 2006).

V druhé, psychologické, oblasti **Dítě a jeho psychika** je záměrem pedagoga podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost dítěte, rozvíjet jeho intelekt, jazyk a řeč a poznávací procesy, stejně tak podporovat jeho sebevyjádření, kreativitu a povzbuzovat jej v dalším rozvoji, poznávání a učení. Tato oblast se dále dělí na tři podoblasti: **1. Jazyk a řeč, 2. Poznávací schopnosti a funkce, představitost a fantazie, myšlenkové operace, 3. Sebepojetí, city a vůle** (RVP PV, 2018).

Z psychologického hlediska je zpěv vhodnou činností k relaxaci organismu. Vokální aktivity podporují vznik kladných emocí a vytváří pohodovou atmosféru v kolektivu. Z jazykového hlediska jsou pěvecké aktivity ideální pro rozvoj jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, vyjadřování). V této souvislosti nelze opominout fakt, že zpěv je výborným pomocníkem při léčbě koktavosti a jiných logopedických vad. Díky písňovému materiálu je u dětí rozšiřována slovní zásoba (Lišková, 2006).

Pohybovými činnostmi a hrou na hudební nástroje rozvíjíme řečové dovednosti dětí ve spojení s rytmickou deklamací slov a písní. Hra na tělo nebo hudební nástroj slouží zároveň jako nonverbální způsob komunikace a vyjádření nálady dítěte. Hudební nástroje se zde nabízejí pro rozvoj představitosti a fantazie dětí, kdy si pod určitým zvukem představují například zvířata, nebo se naopak snaží zvíře napodobit určitým zvukem. Důležitou aktivitou je také poslech, který rozvíjí pozornost a koncentraci dětí (Lišková, 2006).

Třetí, interpersonální, oblast **Dítě a ten druhý** se zaměřuje na podporování utváření vztahů dítěte k jinému dítěti nebo dospělému a posilování, kultivování a obohacování jejich vzájemné komunikace (RVP PV, 2018).

Jak již bylo výše zmíněno, hudební aktivity vytvářejí pohodovou atmosféru v kolektivu, která přispívá k utváření a prohlubování vztahů mezi dětmi navzájem. Hudební aktivity jsou proto ideálními pro adaptaci dětí v novém kolektivu. V této oblasti se nejzřetelněji projevují hudebně pohybové aktivity, při kterých děti přichází do vzájemného kontaktu, a je u nich rozvíjena spolupráce, komunikace a respekt k druhému. Také hra na hudební nástroje děti učí ohleduplnosti a v neposlední řadě řešení konfliktů, kdy děti často řeší, kdo na jaký nástroj bude hrát. Při zpěvu a poslechu hudby získávají interpersonální zkušenosti tím, že tolerují jeden druhého a získávají určitou zodpovědnost například při nácvičce písně (Lišková, 2006).

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v sociálně-kulturní oblasti **Dítě a společnost** je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními. Učitel dítě uvádí do světa materiálních a duchovních hodnot a seznamuje jej se světem kultury a umění (RVP PV, 2018).

V této oblasti opět nalezneme všechny již zmíněné činnosti. Hudba je uměním, které vzniká a rozvíjí se v lidské společnosti. Je ideální pro navázání kontaktu s ostatními a může být prostředkem pro odbourávání komunikačních a sociálních bariér. Tato oblast zahrnuje také aktivity uskutečňované mimo mateřskou školu, jako například návštěva koncertu nebo účast dětí na slavnostech a výročích (Lišková, 2006).

Prostřednictvím hudebních aktivit děti seznamujeme s kulturou a tradicemi našeho národa a můžeme děti seznámit s ostatními kulturami. Pro seznámení dětí s danou kulturou volíme písně, které svým obsahem a melodií souvisí s danou kulturou nebo regionem (například lidové písně). Poslechové aktivity u dětí rozvíjí estetický vkus a taktéž je může seznámit s konkrétním krajem (Burkovičová a Navrátilová, 2014). Co se týká pravidel soužití a chování ve společnosti, nabízí se instrumentální činnosti a pohybové činnosti, které děti vedou ke spolupráci a vzájemnému respektu.

V páté, environmentální, oblasti **Dítě a svět** je záměrem pedagoga seznámit dítě s okolním světem a jeho děním a založit u něj elementární povědomí o vlivu člověka na životní prostředí, počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy, a podporovat u dítěte otevřený a odpovědný postoj k životnímu prostředí (RVP PV, 2018).

Dle našeho názoru i v této oblasti lze využít veškeré hudební činnosti, které hudební výchova nabízí. Při poslechové činnosti můžeme dětem pustit etnickou hudbu a srovnat ji s hudbou českou. Při vokálních činnostech volíme písně s přírodní tematikou. Povědomí o životním prostředí, a vlivu člověka na něj, může dítě získat také při instrumentálních činnostech, kdy děti využijí odpadový materiál pro výrobu vlastních hudebních nástrojů.

2.3 Hudební činnosti v předškolním vzdělávání

V dnešním uspěchaném světě se málokdy setkáme s rodinou, která by navštěvovala s dítětem koncerty vážné hudby, s oblibou poslouchala moravskou cimbálovou muziku nebo si společně s dítětem zazpívala lidovou nebo populární píseň a o písni si popovídala. Všechny tyto prožitky můžeme dětem poskytnout v mateřské škole prostřednictvím hudebních činností. Pokud je vhodně zvolen písňový materiál, je umožněn doprovod písně rytmickými nástroji a je umožněno pohybové ztvárnění a prožití písně, dítěti nejen že poskytneme radostný pocit z pohybu a poslechu, ale je také posíleno jeho sebevědomí a vztah k hudbě do budoucna (Burkovičová a Navrátilová, 2014).

Činnosti, nebo také aktivity, jsou nejvlastnějším projevem člověka a jsou základem pro jeho vývoj a utváření. V případě hudebních činností je rozvíjena celková hudebnost dítěte a jeho hudební schopnosti, které se poté projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými. V současném hudebním vzdělávání tedy není kladen důraz pouze na reprodukci, ale na aktivní dětský hudební projev, jehož prostřednictvím je možné formovat vztah dětí k hudbě a rozvíjet jejich hudební i osobnostní dispozice (Sedlák a Váňová, 2013).

Za hudební činnost považujeme vlastní komunikaci jedince s hudbou, která probíhá ve třech sférách:

- percepční (dítě sleduje jinou osobu provozující hudební činnost, získává tak prvotní zkušenost se zpěvem, hrou na nástroj, pohybem);
- reprodukční (dítě realizuje dříve osvojené učivo – zpěv, instrumentální hra, tanec apod.);
- produkční – tvořivá (dítě samo vymýšlí hudební modely – elementární improvizace pěvecká, hudebně pohybová, instrumentální, „naivní dětské komponování).

Mezi hudební činnosti neřadíme aktivity, které jsou sice spojeny hudbou, mají však jiný charakter, například výrobně technický (Sedlák a Váňová, 2013).

Při klasifikaci hudebních činností nahlížíme na fakt, zda máme na mysli aktivity ve sféře umělecké, nebo kontakt školního, v našem případě předškolního, dítěte s hudbou. Sedlák a Váňová (2013) uvádí, že ve školské hudební výchově jsou hudební činnosti z hlediska pedagogických záměrů řazeny takto:

- pěvecké (vokální);
- poslechové;
- instrumentální (nástrojové);
- hudebně pohybové.

Jiné, rozšířenější, dělení hudebních činností nacházíme u slovenských autorů Derevjaníkové a Dzurilly (2014), kteří ve své *Metodice hudební výchovy v předškolním vzdělávání* dělí hudební činnosti na:

- rytmické činnosti,
- vokální činnosti,
- instrumentální činnosti,
- percepční činnosti,
- hudebně-pohybové činnosti,
- hudebně dramatické činnosti.

V mateřských školách směřujeme k tomu, aby si děti osvojily základní pěvecké návyky a dovednosti, naučily se hudbu soustředěně poslouchat, vnímat její obsah a pohybem vyjádřit obsah zpívané a poslouchané skladby a v neposlední řadě směřujeme k tomu, aby si dítě vytvořilo kladný vztah k hudbě a k hudebním činnostem do budoucna (Sedlák, 1974).

Co se týká trvání jednotlivých hudebních činností, je dobré mít na paměti, abychom děti nepřetěžovali a jednotlivé činnosti neprováděli příliš dlouho. Kodejška (2002) v této souvislosti píše, že dítě ve věku tří let se dokáže věnovat jedné činnosti až deset minut. Čtyř až pětileté dítě se dokáže věnovat jedné činnosti patnáct minut a v pěti až šesti letech se doba může prodloužit od dvaceti do třiceti minut.

2.3.1 Rytmické činnosti

Hudební činnosti jsou většinou založeny na rytmu (Miendlarzewska a Trost, 2014).

Rytmika se začlenila do předškolní hudební výchovy od dvacátých let 20. století, kdy švýcarský hudební skladatel J. Dalcroze přišel s rytmickou koncepcí, která podnítila rozvoj hudebnosti a akcentovala především rytmické cítění (Franěk, 2005).

Carl Orff, který navázal na odkaz Dalcrozeho, přišel s novým pojetím hudební výchovy, které vycházelo ze spojení slova hudby a pohybu. Je to právě rytmus, který je obsažen ve slově, je umocněn hudbou a navozuje pohybovou reakci. Rytmus vnímá jako něco, co je dítěti bezprostřední, elementární. Tkví i v biologické podstatě dítěte, je mu vrozen a je praelementem, který umožňuje dítěti hudební činnost. Jako součást svého postupu Orff zavádí také dětské hudební nástroje, které známe jako Orffův instrumentář. Nástroje mají sloužit k elementární instrumentální hře a improvizaci. Hra na hudební nástroje, zvláště pak souborová hra, rozvíjí fantazii a představivost, vede ke kázni, k pocitu odpovědnosti, k soustředění a vychovává ke kolektivismu (Sedlák, 1974).

Rytmus je charakterizován jako „*univerzální pojem označující různé druhy pohybu, které organizuje v časové posloupnosti.*“ (Sedlák, 1986 cit. podle Kodejška, 2002)

Franěk (2005) tvrdí, že mezi hudebními teoretiky však jednoznačnou definici pojmu rytmus nenajdeme. Svou definicí, která už jen konstatuje naprostou bezbřehost pojmu rytmu, pak vyniká hudební skladatel K. Risinger: "*Rytmus je jakkoliv utvářený, esteticky nebo jinak sociálně fungující časový sled zvuků, a to uspořádaných periodicky i neperiodicky, hierarchicky i nehierarchicky.*" (1969 cit. podle Franěk, 2005)

Rytmus zahrnuje složky, které jsou zároveň základními prvky rytmických činností. Těmito prvky jsou:

- *rytmus*, který je charakterizován jako uspořádání krátkých a dlouhých tónů a pomlk v časové posloupnosti,
- *metrum (pulzace, doby)*, kterým myslíme pravidelné střídání přízvučných a nepřízvučných dob,
- *takt*, označující časový úsek skladby, v němž jsou pravidelně zastoupeny doby přízvučné a nepřízvučné,
- *tempo*, které vyjadřuje základní časové impulzy, jimiž je skladba realizována (Synek, 2004).

Nejvlastnějším a nejpřirozenějším vyjádřením rytmu a vůbec hudby je pro dítě, ale i dospělého, hra na tělo. Carl Orff tento pojem ve svém díle často používal. Vycházel ze svých cest za přírodními národy, kde v domorodé hudbě hudba a pohyb tvoří nerozlučitelnou jednotu (Jurkovič, 2012).

J. Synek (2004) popisuje možnosti, prostřednictvím kterých lze vyjádřit rytmus, takto:

- Deklamace rytmu: realizace textu říkadla, básně nebo písničky se zvýrazněným rytmem
- Hra na tělo: například tleskání, pleskání, dupání, luskání
- Hra na dětské hudební nástroje: vyjádření rytmu prostřednictvím lehko ovladatelných nástrojů (například Orffův instrumentář, vyrobené rytmické hudební nástroje)
- Pohyb: například imitace rytmicko pohybových prvků, taktování, taneční hry, choreografie, rytmicko pohybové improvizace na hudbu

Pokud se zaměříme na, dle našeho názoru, nejznámější klasifikaci hudebních činností podle Sedláka a Váňové, rytmické činnosti v nich doslovně nenajdeme, avšak pokud se na tyto oblasti podíváme více do hloubky, dospějeme k závěru, že rytmické činnosti jsou obsaženy ve všech oblastech, zejména v hudebně pohybové a instrumentální oblasti. Při hudebně pohybových i instrumentálních činnostech plní rytmika důležitou, nezastupitelnou úlohu a je prostřednictvím těchto činností rozvíjena. Můžeme říci, že tento vliv je vzájemný – zdokonalování rytmických schopností a dovedností má následně vliv na kvalitu výkonu při instrumentálních i hudebně pohybových činnostech.

2.4 Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme si objasnili význam a neodmyslitelnost hudby v životě dítěte předškolního věku, která zastává mnoho funkcí. Zabývali jsme se hudební výchovou a jejím postavením v RVP PV. Z poznatků vyplývá, že ačkoli hudební výchova není v tomto dokumentu doslovně uvedena, vyskytuje se v každé z pěti oblastí, do kterých je obsah vzdělávání rozdělen. Hudební výchova se uskutečňuje prostřednictvím hudebních činností, které rozvíjí hudební schopnosti a dovednosti. Většina hudebních činností je založena na rytmu, jež tkví v biologické podstatě dítěte a je praelementem umožňujícím hudební činnost.

3 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Aby byl hudebně výchovný proces efektivní a úspěšný, musí zajistit kontinuitu s hudebním vývojem dítěte v předškolním věku a bezprostředně na něj navazovat (Sedlák, 1974). V této kapitole se proto alespoň obrysne zaměříme na hudební vývoj dítěte od narození do šesti let, kdy dítě čeká přestup na základní školu, kde pokračuje ve vzdělávání.

„Hudební vývoj chápeme jako proces utváření poměrně stálých a nevratných změn v psychických strukturách a funkcích jedince, který je závislý na jeho osobní vybavenosti, komunikaci s hudebním prostředím, na intenzitě a kvalitě hudebně výchovných podnětů.“ (Sedlák a Váňová, 2013, s. 355)

Periodizace hudebního vývoje lze uskutečňovat buď z psychologického hlediska (dle stádií teorie psychického vývoje vytvořenou J. Piagetem), nebo dle požadavků pedagogických, zejména intencionální výchovy (Sedlák a Váňová, 2013).

V této bakalářské práci využijeme druhý způsob, periodizaci pedagogickou, který je dle Sedláka a Váňové (2013) aktuálně používanější. Zaměříme se na první dvě etapy, které se týkají hudebního vývoje dítěte předškolního věku. První etapa je nazývána jako období nemluvněte a batolete, týká se dětí od narození do ukončení 3. roku, druhá etapa je nazývána jako období navštěvování mateřské školy, týká se dětí od čtyř do šesti let.

Před samotnou charakteristikou jednotlivých etap je dobré si uvědomit některé hlavní zákonitosti, determinanty a charakteristické rysy hudebního vývoje.

Sedlák a Váňová (2013, s. 355) hovoří například o tom, že *„všechny děti s normálními anatomicko-fyziologickými předpoklady a s normálním průběhem duševního vývoje je možno hudebně rozvíjet a vychovávat.“*

Toto tvrzení potvrzují slova Carla Orffa, který tvrdí, že výchovy (hudební) se může aktivně účastnit i méně nadané a průměrné dítě. Výskyt naprosto nemuzikálního dítěte je ojedinělý a téměř každé dítě v některém směru reaguje a je schopné vývoje. Spíše pedagogická neschopnost často z neznalosti umlčuje prameny, potlačuje vlohy a způsobuje i jinou škodu (Jurkovič, 2014).

Hudební vývoj tvoří součást obecného psychického vývoje dítěte, je považován za jeho neoddělitelnou složku a je nezastupitelnou součástí jeho harmonické kultivace. Proto hudební vývoj neomezujeme na pouhý rozvoj speciálních hudebních schopností a

analyzátorů, ale spojujeme je s ostatními vlastnostmi a vývojovými změnami člověka v průběhu jeho života (Sedlák a Váňová, 2013; Sedlák 1974).

Podmínkou hudebního vývoje je zrání nervových struktur, které je závislé na genetických faktorech i na prostředí a učení. Proces zrání se urychluje učením a proces hudební výchovy je zase rychlý a úspěšný, pokud dítě dosáhlo potřebné zralosti (Sedlák, 1974; Sedlák a Váňová, 2013).

Hudební vývoj ovlivňují vnitřní a vnější determinanty. Vnitřními determinanty myslíme hudební vlohy a vrozené dispozice, hudební schopnosti a dovednosti a hudebnost. Mezi vnější determinanty řadíme rodinu, školní prostředí, mediální prostředí a kulturní instituce, které na hudební vývoj působí kladně anebo záporně (Sedlák, 1974; Derevjaníková a Dzurilla, 2014).

3.1 Období nemluvněte a batolete

Již několik dní po narození začíná fungovat sluchový analyzátor. Ve třetím a čtvrtém měsíci začíná dítě reagovat na zvuk otočením hlavy ve směru zvukového podnětu. V tomto období je utvářena takzvaná sluchová dominanta, která se projevuje delším soustředěním na zvuk a jistým uspokojením z hlasu matky. Sluchová dominanta, která může trvat až několik minut, se projevuje zklidněním nebo znehybněním, pokud se jedná o zvuk střední síly, nebo trhnutím při silných zvukových podnětech. V šestém měsíci po narození dítě rádo experimentuje s předměty, zvláště pokud vydávají určité zvuky (Sedlák, 1974; Kodejška, 2002).

V životě dítěte nastává jedno z nejvýznamnějších období mezi druhým a sedmým měsícem. Toto období je nazváno jako senzitivní, kritické nebo také vpečetovací. Nervové děje v tomto časově omezeném období jsou trvale vtiskávány do struktury osobnosti dítěte. V tomto období je organismus velmi citlivý na specifické vnější podněty a dítě je schopno vytvořit vazbu, nejčastěji k matce, jako základ sociálních vztahů. Tato vazba k jedné osobě je ve vývoji dítěte velmi důležitá, proto sensorická nebo sociální deprivace se nepříznivě odrazí na celém dalším vývoji dítěte. Právě zpěv matky je žádoucí při posilování sociální vazby v tomto období (Sedlák a Váňová, 2013).

V začátcích hudebního vývoje dítě nejprve upoutává rytmus a tempo hudby, náhlé dynamické změny, hudební přízvuk (akcent) a výrazné změny barvy tónu. Již u šestiměsíčního dítěte můžeme pozorovat motorickou reakci na výrazný rytmus vnímané

hudby. Pohyby jsou zpočátku arytmičné, postupně se zpřesňují od druhého roku života. Později než vnímání rytmu se rozvíjí vnímání melodie, tedy citlivost k výšce tónů, a to nejprve k větším výškovým rozdílům (Sedlák, 1974; Sedlák a Váňová, 2013).

Období do prvního roku života – kojenecké období, je někdy označováno jako období křiku. Dítě se již od narození projevuje křikem, který je nepodmíněným reflexem na změnu teploty prostředí a krevního oběhu. Rozsah hlasu novorozence je malý, poloha se pohybuje kolem a^1 . Rozsah se pak rozšiřuje do hloubky i výšky od třetího až čtvrtého měsíce. Kolem šestého měsíce dítě začíná broukáním vytvářet „monology“ zvuků, které pak používá ve své mateřštině (Sedlák a Váňová, 2013).

Na počátku třetího roku se dítě pokouší imitovat jednoduché písničky a zjišťujeme u něj spontánní zpěv, kterým vyjadřuje své pocity a nálady, a který obsahuje i první operace s hudebními představami. Tento „zpěv po svém“ je mnohdy podmíněn oblíbenou hračkou nebo předmětem, kterému dítě zpívá. Impulzem ke zpěvu může být i vnější podnět, událost nebo veselá nálada, která vyvolá citové vzrušení. Dítě tento citový přetlak vyjádří místo slov vlastní melodií – „hudební monolog“ (Sedlák, 1974; Sedlák a Váňová, 2013).

Kodejška (2002) dle vlastních výzkumů poukazuje na fakt, že pokud dítě vyrůstá v hudebně podnětném prostředí a je denně vybízeno k hudebním činnostem, může v období staršího batolete zpívat relativně čistě, dokonce i v rozsahu čisté oktávy od c^1 do c^2 . Zpěv je také kvalitnější než u jiných dětí stejného věku.

3.2 Období navštěvování mateřské školy

Ve věku čtyř až šesti roků většina dětí navštěvuje mateřskou školu a hudební vývoj tak začíná ovlivňovat kolektivní výchova. Kvalitní hudební výchova v mateřské škole pomáhá zabezpečit plynulý hudební rozvoj dětí a do určité míry také může nahradit i funkci rodiny (Sedlák a Váňová, 2013).

Ve věku do šesti let se velmi intenzivně rozvíjí sluchový analyzátor. Až dvojnásobně vzrůstá kvalita diferenciacních sluchových schopností pro sílu (intenzitu), délku (trvání) a výšku (frekvenci) tónů (zvuků). Spolu s rozvíjejícím se motorickým analyzátozem umožňují dokonalejší koordinaci mezi diferenciacními schopnostmi sluchu a adekvátní funkcí hlasového aparátu, což vede ke stále se zlepšující kvalitě vokální reprodukce. Vznikají také předpoklady pro hru na elementární hudební nástroje. Více rozvinutá sluchová diferenciacce

je také základem pro poslechové činnosti, jelikož umožňuje proniknout do obsahové stránky hudby (Sedlák, 1974; Kodejška, 2002).

Prohlubuje se také dynamika citových reakcí k hudbě. Dítě dokáže vycítit charakter hudby radostné, veselé nebo vážné. Dovede také převést určitý hudební obsah nebo náladu v příslušný tělesný pohyb. Uplatňuje zde fantazii, která ústí do tvůrčích improvizčních pokusů (Sedlák, 1974).

Dětský tón, který vnímáme jako lehký, zvonivý, je způsoben zatím ne plně funkčním hrtanovým svalstvem. Proto je velmi důležité hlas příliš nezatěžovat, respektovat jeho přirozený výškový rozsah a důležitá je také hlasová hygiena (Sedlák, 1974).

Hlasový rozsah a jeho kvalita u dětí v předškolním věku vykazují velké individuální rozdíly, přičemž rozdíly v rozsahu jsou větší při horní hranici rozsahu než při dolní. Rozsah se přímo úměrně zvětšuje s věkem a s pěveckou aktivitou, zhruba z počátečního $e^1 - a^1$ na $d^1 - b^1$. Rozdíly v kvalitě pěvecké reprodukce jsou ještě větší. Bylo zjištěno, že zatímco hudební rytmus bývá u čtyř až pětiletých dětí zachycen poměrně přesně, píseň zazpívá intonačně přesně asi jen 5 % dětí stejného věku, 60 % dětí se pak přibližuje více či méně jejímu melodickému obrysu a zbytek reprodukuje monotonii, kdy dítě při zpěvu nerespektuje výškový pohyb melodie a pohybuje se pouze na jednom až dvou tónech (Sedlák a Váňová, 2013).

„Předškolní věk je rozhodujícím obdobím pro hudební rozvoj dítěte. Systematickou hudební výchovou je možno již v pěti a v šesti letech rozezpívat většinu dětí. Soustavně vedený zpěv rozvíjí výškově diferenciacní schopnost sluchového analyzátoru, tonální a rytmické cítění a hudební představy.“ (Sedlák, 1974, s. 89)

3.3 Shrnutí kapitoly

Z teorie vyplývá, že každé normálně fyzicky a psychicky vyvinuté dítě je možno hudebně rozvíjet a předškolní věk je rozhodujícím obdobím pro hudební rozvoj dítěte. Hudební vývoj je podmíněn zráním nervových struktur a je ovlivněn vnitřními a vnějšími determinanty. Jedno z nejvýznamnějších období v životě dítěte, mezi druhým a sedmým měsícem, je nazýváno také jako vpečetovací. Zde je důležitá vazba mezi dítětem a jednou osobou (matkou). V počátcích hudebního vývoje nejdříve dítě upoutá rytmus, až později se u něj rozvíjí vnímání melodie. Můžeme tedy říci, že rytmus je pro dítě přirozený. V mateřské škole se již dítě dokáže do hudby vcítit a vyjádřit její náladu pohybem.

4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V předchozích kapitolách jsme se zabývali primárně hudbou a s ní spojenou hudební výchovou, která je v naší praktické části dominantní. Proces vzdělávání je však tím efektivnější, čím je jeho obsah propojenější s různými oblastmi zájmu. O ochraně přírody a s ní spojenou environmentální výchovou se z evidentních důvodů v poslední době mluví stále více. Rozhodli jsme se proto pro integraci hudební a environmentální výchovy, jež má dítě rozvinout v hudební oblasti a zároveň má u něj podporovat lásku k přírodě a její ochraně. Spojení právě těchto dvou výchov je z našeho pohledu netradiční a v literatuře obtížně dohledatelné. V první podkapitole se budeme zabývat environmentální výchovou a jejím významem v předškolním věku a v druhé podkapitole se pokusíme popsat průniky těchto dvou výchov.

4.1 Význam environmentální výchovy v předškolním věku

Vymezení environmentální výchovy není jednoznačné. Různí autoři ji chápou a vysvětlují odlišně. Váňová nazývá environmentální výchovu také jako ekologickou výchovu nebo výchovu k péči o životní prostředí a přejímá definici od Horké (1993, cit podle Váňová, 2007, s. 95), která ji vysvětluje jako „*proces cílevědomého osvojování a rozvíjení ekologického poznání, citlivosti a odpovědnosti, jež se promítají v chování a jednání jedince.*“

Naopak autoři Leblová, Průcha, Walterová a Mareš environmentální a ekologickou výchovu rozlišují. Průcha, Walterová a Mareš (2013) chápou environmentální výchovu jako širší pojem než přírodovědně založená ekologická výchova. Charakterizují ji jako výchovu zaměřenou na ochranu a tvorbu životního prostředí, zahrnuje také sociální, hodnotové a etické zaměření. Leblová (2012) doplňuje, že úkolem environmentální výchovy je budovat v lidech schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, poznávat vztahy v přírodě a vliv člověka na ni.

Cílem environmentální výchovy je rozvíjet zájem člověka o přírodu a touhu ji poznávat a ochraňovat. V mateřské škole bychom proto v rámci environmentální výchovy měli děti učit milovat přírodu, mít k ní úctu a podporovat pocit odpovědnosti za životní prostředí. Také bychom měli děti vést k vytvoření správné představy o úloze člověka v systému přírody. To vše úměrně možnostem jejich dětského vnímání. Leblová (2012, s. 19) hovoří o tom, že

„environmentální výchova v mateřské škole tedy vlastně spočívá v pokládání správných základů postojů, hodnot a cílů, na kterých se pak bude stavět v dalším průběhu vývoje dítěte.“

Díky environmentální výchově v předškolním věku děti později mohou získat dovednosti, díky kterým dovedou poznat v životním prostředí dysfunkce a budou mít chuť přírodu aktivně chránit (Jančaříková, 2010).

Děti předškolního věku jsou velmi vnímavé, jejich smysly jsou otevřeny všemu, co do nich bude zaseto. Snadno se nadchnou pro dobrou věc, a proto je toto období ideální k tomu, abychom jim pomohli vytvořit správný nekonsumní postoj k přírodě (Leblová, 2012).

Důvodů, proč je důležité zařazovat environmentální činnosti do výchovně vzdělávacího procesu, je hned několik. Jedním z nich je ten, že realizace environmentální výchovy je stanovena školským zákonem. Avšak tento důvod by učiteli pro kvalitní realizaci environmentální výchovy nemusel stačit a mohl by vést k formalismu. Pokud se však na tuto problematiku podíváme hlouběji, dojdeme k závěru, že environmentální výchova je důležitá pro společnost, jelikož podmínky, ve kterých žijeme, se změnily (více lidí žije na stejně velkém území), a proto se musí změnit chování lidí. Jako třetí a nejspokojivější důvod uvádí Jančaříková to, že dítě niterně a bytostně potřebuje kontakt s přírodou a jejími součástmi (Jančaříková, 2010).

4.2 Integrace hudební a environmentální výchovy

Zdá se, že téma integrace hudební a environmentální výchovy v předškolním vzdělávání je teprve v začátcích, jelikož publikace byly těžko dohledatelné. Autoři, kteří se propojením těchto výchov zabývají a napsali o této problematice příspěvek, se orientují spíše na základní školy, střední školy a gymnázia. Proto se v této kapitole budeme snažit dosavadní poznatky autorů převést do prostředí mateřské školy.

O integrovaném vzdělávání v podmínkách mateřské školy hovoří Průcha a Koťátková, kteří zdůrazňují, aby vzdělávací nabídka byla připravována v integrované podobě, tedy v určitém integrovaném celku, kde se prolínají možnosti, kterými lze do tématu (problému) proniknout. Získané poznatky pak děti přijímají v souvislostech a nezískávají pouze izolované poznatky nebo dovednosti. Integrované vzdělávání dětem pomáhá k tomu, aby si vytvořily komplexnější pohled na danou problematiku, a vede je k tomu, aby stále více dokázaly nahlížet na jevy z různých úhlů pohledů (Průcha a Koťátková, 2013).

Jak již bylo zmíněno v podkapitole Hudební výchova v RVP PV, vzdělávání se stává hodnotnější a účinnější, pokud budou během procesu vzdělávání propojeny všechny oblasti, do kterých je obsah vzdělávání rozdělen. Stejně tak, dle našeho názoru, propojení dvou výchov, ať už environmentální a hudební, či jiné, je po všech stránkách výhodnější a přirozenější, než realizování výchov zvlášť, striktně odděleně.

Problematikou propojení hudební a environmentální výchovy se zabývali H. Váňová, A. Tichá a J. Herden, kteří v roce 2007 vytvořili metodiku hudební výchovy, která si klade za cíl integrovat environmentální výchovu. V této době autoři hovoří o jistém problému, a to novosti problematiky propojení hudební a environmentální výchovy, a proto teprve objevují cesty, jak ho v praxi nenásilně realizovat. Nicméně od té chvíle mnoho nových publikací na toto téma nevzniklo.

Hudební výchova, jak už název napovídá, má dítě především vychovávat a jak je známo, komunikace s hudbou umožňuje nenásilné formování dítěte. Mnoho hudebních skladatelů bylo při tvorbě inspirováno přírodou a jejími zvuky a zachytilo ve svých dílech mnohostranné vztahy člověka k přírodě (Váňová, Tichá a Herden, 2007). Proto právě hudební výchova je ideálním nástrojem k tomu, abychom dítěti prostřednictvím těchto děl předali určité informace, estetické zážitky nebo postoje. Zde bychom zmínili také hlavní myšlenku písně, jejíž poselství se stalo také mottem této bakalářské práce. Volným překladem písně hovoří o tom, že hudba mluví hlasitěji než slova a když se zpívá, lidé rozumí. Sdělnost je jednou z nejdůležitějších funkcí hudby, a proto vnímající dítě dešifruje aktivní hudební činností obsah, v kterém tvůrce hudby vyjadřuje své city, myšlenky a postoje, a svým průnikem za hranici tónů je schopno přijímat estetické a etické sdělení hudby (Váňová, 2007).

Váňová uvádí, že cíle environmentální výchovy v hudební výchově vycházejí z obecných cílů environmentální výchovy, avšak ve vazbě na hudební výchovu bychom měli mít neustále na zřeteli, že *„výchova k lásce k životnímu prostředí vede přes výchovu k lásce k hudbě, a to jak k hudebním činnostem samotným, které umožňují dítěti zažívat prožitky a postoje recipienta, interpreta i tvůrce, tak i k hudebnímu dílu jako nositeli estetické informace.“* (Váňová, 2007, s. 97)

Úkoly environmentální výchovy a zároveň hudební rozvoj dítěte můžeme nenásilně skloubit prostřednictvím volby témat hudebně tvořivých úkolů, výběrem textů pro rytmizace a následně melodické improvizace (Váňová, 2007).

Váňová, Tichá a Herden (2007) nabízí přehled tematických celků hudební výchovy, jež by se mohly stát inspirací také pro učitelky mateřských škol při výběru témat a konkrétního písňového materiálu. S ohledem na předškolní věk dětí vybíráme tato témata: Slunce jako zdroj energie pro život, Vztah lidí ke krajině a způsob života v minulosti, Láska k přírodě nebo Devastace přírody.

Závěrem bychom mohli říci, že východiskem v problematice propojení hudební a environmentální výchovy se stává hudební dílo a komunikace dítěte s ním. Při účinném dialogu dítěte s hudbou vzniká estetický prožitek, jež je zprostředkujícím činitelem k tomu, aby dítě hudebnímu sdělení porozumělo. Zahrnuje v sobě estetické a kognitivní informace i emocionální reakce a ve svém důsledku směřuje ke kultivaci dítěte a k nenásilnému dlouhodobému formování jeho morálních vlastností a postojů (Váňová, Tichá a Herden, 2007).

4.3 Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme si objasnili pojem environmentální výchova, který různí autoři chápou jinak. Zabývali jsme se také integrovaným vzděláváním, které proces vzdělávání zefektivňuje. Nabízí dětem komplexnější pohled na problematiku a učí děti nahlížet na jevy z různých úhlů pohledů. Integrace environmentální a hudební výchovy je realizována prostřednictvím environmentálně zaměřených témat v hudební výchově, které nalézáme například v písních nebo jiných hudebních aktivitách. V praktické části bakalářské práce jsme tuto integraci podpořili použitím odpadového materiálu, který jsme využili při tvorbě rytmických hudebních nástrojů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 HUDEBNÍ PROJEKT S VYUŽITÍM ODPADOVÉHO MATERIÁLU

Hudební projekt je navržen pro děti ve věku 5 – 6 let. Jedná se o středně dlouhý měsíční projekt. Projekt zahrnuje 10 dní, z toho jeden den je vyhrazen pro tvoření hudebních nástrojů a poslední, tedy desátý den se koná závěrečný koncert, který je zároveň produktem hudebního projektu. Časová dotace pro realizaci projektu je zhruba 30 minut na každý den. Frekvence realizace projektu je dva až třikrát týdně.

Projekt slouží k podpoře komplexního rozvoje dítěte prostřednictvím hudebních činností. Zaměřuje se tedy na hudební rozvoj dítěte, především, díky dominujícím rytmickým činnostem, na rozvoj rytmických schopností a dovedností. Tematicky je projekt naladěn na africké prostředí, kde v životě domorodých lidí hraje rytmus důležitou roli. Při dosahování stanovených cílů budeme vycházet z nabídky hudebních, rytmických a hudebně-pohybových činností, jako například hra na lehko ovladatelné hudební nástroje, hra na tělo, taneční improvizace a vokální činnosti. Projekt využívá odpadový materiál (kelímky od jogurtů, staré balicí papíry, letáky, prošlé suché potraviny, ruličky od toaletního papíru, krabice, víčka ze zavařovacích sklenic atd.), ze kterého si děti vyrobí hudební nástroje, inspirované Orffovým instrumentářem. Vyrobené hudební nástroje pak budou děti využívat při instrumentálních činnostech.

Cíl projektu

Hlavním cílem tohoto projektu je rozvíjet hudební schopnosti dětí prostřednictvím hudebně zaměřených témat.

Dílčím cílem projektu je, aby si děti vyrobily svůj vlastní nástroj s použitím netradičního materiálu.

Výsledným **produktem** projektu je závěrečný koncert, kde děti předvedou získané hudební dovednosti.

5.1 Význam projektu

„Není pochyb o tom, že hudba, především ta živě vytvářená, přináší do rodiny, do společenství ve třídě či jinde, klid, pohodu, jistotu, cvičí paměť, fantazii a představivost, a je tedy i předchůdcem činu.“ (Jurkovič, 2012)

Hudba v životě dítěte hraje důležitou a nezastupitelnou roli. Jak je obecně známo, dítě vnímá zvuky, rytmus či melodii již v prenatálním období. Výzkumy dokazují, že účinek hudby

v prenatalním období vývoje dítěte má pozitivní vliv na jeho pozdější vývoj. U dětí byl zjištěn urychlený vývoj především v oblasti jemné motoriky, ve vizuálním sledování (koordinace oko – ruka), v lingvistické oblasti a kognitivním chování (Franěk, 2005).

Hudební činnosti rozvíjí dítě nejen v hudební oblasti, ale také v oblasti nehudební. Hudba má prokazatelný vliv na fungování mozkových struktur, rozvoj kognitivních i matematických dovedností. Při zpěvu nebo hře na hudební nástroje probíhají složité procesy vnímání, které procvičují mozek (Franěk, 2005). Proto vznikl hudební projekt, který si stanovuje za cíl rozvinout dítě nejen v oblasti hudby, ale podpořit tak komplexní rozvoj dítěte. Hudba navíc povzbuzuje mozková centra radosti a uspokojení (Kemp, Walters, 2004).

Téma projektu umožní dětem nahlédnout do vzdálené africké krajiny, kde jsou lidé chudší než v Česku, avšak o to vděčnější za dary přírody, které jsou předmětem jejich častých oslav. Děti budou mít, mimo jiné, možnost srovnat českou a africkou hudbu a tanec. Nahlédnou do africké džungle, z které tamní lidé těží nejen při výrobě hudebních nástrojů. Písně, které se děti naučí, mají afektivní význam a jsou záměrně voleny tak, aby daly dětem prostor k zamýšlení nad mocí přírody a významu přírodních živlů v životě člověka.

Důležitou úlohu v projektu plní odpadový materiál, jehož množství na světě neustále roste, a proto bych chtěla ukázat možnost jeho dalšího využití – děti si z něj vyrobí rytmický hudební nástroj, který budou následně využívat při rytmických činnostech. Tento projekt nabízí také návrh, jak v mateřské škole propojit hudební, multikulturní a environmentální výchovu.

5.2 Charakteristika dětí

Projekt je určen pro předškolní děti ve věku 5 – 6 let, avšak mateřská škola, v které jsem projekt realizovala, má pouze 2 heterogenní třídy. Ve třídách jsou děti ve věku 2 – 6 let. Bylo mi umožněno zapojit do projektu děti ve věku 5 – 6 let z obou tříd, se souhlasem jejich rodičů (viz Příloha P XVII). Vznikla tak skupinka předškolních dětí a dětí s odkladem povinné školní docházky, se kterou jsem projekt realizovala.

Skupina čítá 17 dětí, z toho 5 dívek a 12 chlapců. Nesporná převaha chlapců neměla negativní vliv na průběh projektu. Mateřskou školu jsem navštěvovala v měsíci lednu, a právě kvůli časté nemocnosti dětí se projektu účastnilo průměrně 11 dětí. Ve skupince jsem nenalezla jediné dítě s výrazně problémovým chováním. Jeden chlapec byl živější, a proto vyžadovalo větší úsilí jej zaujmout a udržet u něj pozornost. Jedna dívka mě zaujala proto,

že měla často zamračený obličej a také při hodnocení často hodnotila smutným smajlíkem. Odmítala však svou náladu a hodnocení zdůvodnit. Možné vysvětlení mi nabídla pozorující učitelka, která konstatovala, že dívka má poslední dobou odmítavou a zamračenou náladu neustále. Dívka se do aktivit zapojovala, bylo však vidět, že to nedělá s chutí, v porovnání s ostatními dětmi. Mou pozornost také zaujal chlapec, kterého hodnotím jako bystrého s velkým potenciálem. Chlapec při rozhovoru a otázkách vždy přišel na správnou odpověď a jeho odpovědi byly logické. Všimla jsem si, že má velmi dobrou paměť, protože si i ke konci projektu pamatoval jako jediný věci, o kterých jsme vedli rozhovor na začátku měsíce. Dále mě zaujala dívka, která se neúčastnila rytmyzace ani zpěvu písní. Seděla v kruhu a spíše zkoumala vyrobený hudební nástroj, který mi pak vždy přinesla s tím, že je nástroj pokažený. Dívka se účastnila projektu až od druhé poloviny, proto její chování je možné vysvětlit tak, že neměla předchozí zkušenosti a dovednosti, avšak dle mého pozorování bych spíše její počínání přiřadila nějaké zdravotní indispozici.

5.3 Návrh hudebního projektu

Hudební projekt je navržen tak, že v první části, 1. – 3. den, se zaměřuje především na rozvoj hrubé a jemné motoriky a také psychomotoriky, která je stěžejní pro budoucí rozvoj hudebních schopností, se zaměřením na rytmické schopnosti a dovednosti. V této části proto nalezneme zejména hudebně pohybové činnosti a hry. Děti se také seznámí se základními pojmy, se kterými se člověk běžně setkává v hudebním světě, a které jsou nezbytné pro pozdější nácvik rytmyzace a instrumentálních činností. 4. den je zaměřen na výrobu nástrojů. Děti se seznámí s alternativním materiálem pro jejich výrobu a vytvoří si vlastní hudební nástroj z odpadového materiálu. V druhé části se projekt zaměřuje na rozvoj rytmických dovedností prostřednictvím hry na tělo a později instrumentální činnosti. Děti budou mít možnost rozlišovat rytmické a melodické nástroje, bude rozvíjena jejich fantazie a představivost hudebními hádankami a vyzkouší si komunikovat prostřednictvím hudebních nástrojů. Seznámí se s různými druhy rytmů, které pak použijí v písních.

Poslední den je určen pro závěrečný koncert, který je produktem projektu, kde děti předvedou 3 písně s rytmyzací bez pomoci učitele.

Tabulka 1 Návrh projektu

Projekt		Hudba kolem nás		
Cíle projektu		Rozvíjet hudební schopnosti dětí prostřednictvím hudebně zaměřených témat.		
Den	Téma	Cíle	Organizační forma	Metody
1.	Hudba	Představit, co je hudba.	komunitní kruh	rozhovor, hra, demonstrace, popis
2.	Tanec	Představit druhy tance. Rozvíjet hrubou motoriku.	dramatizace	rozhovor, projekce, demonstrace, popis
3.	Hudba	Představit druhy tance. Rozvíjet hrubou motoriku.	dramatizace	rozhovor, demonstrace, popis
4.	Hudební nástroje	Seznámit s výrobou hudebních nástrojů. Rozvíjet jemnou motoriku.	skupinové vyučování	rozhovor, demonstrace, popis
5.	Hudební nástroje	Představit hudební nástroje. Rozvíjet hudebně tvořivé schopnosti.	řízená činnost	rozhovor, hra, demonstrace, popis
6.	Hudba	Rozvíjet rytmické a tonální cítění.	dramatizace	rozhovor, demonstrace, popis
7.	Hudba	Rozvíjet rytmické a tonální cítění.	dramatizace	rozhovor, projekce, hra, demonstrace, popis
8.	Hudba	Rozvíjet hudebně tvořivé schopnosti. Rozvíjet hudební představitost.	dramatizace	rozhovor, demonstrace, popis
9.	Orchestr	Rozvíjet hudební paměť. Rozvíjet spolupráci.	dramatizace	rozhovor, hra, demonstrace, popis
10.	Orchestr	Rozvíjet hudební paměť. Rozvíjet auditivně motorické schopnosti.	dramatizace	rozhovor, hra, demonstrace, popis

5.3.1 1. den – Hudba

Cíle:

- Představit, co hudba je a co není.

Kompetence:

- Dítě ví, co hudba je a co není.

Organizační forma: komunitní kruh**Metody:** rozhovor, hra, demonstrace, popis

Prostředky a pomůcky: hudební ukázky: Baba Yetu – Alex Boyé, Yann Tiersen - Comptine dUn Autre Été, F. G. Emmert - Symphony No. 6, African Uniques Traditional Dance & Music Group - Djembe Rhythms, African Zulu Voices Music, zvuk klaksonu, 4 y. o. Djembe Drummer, reproduktor

Průběh činnosti:

Nejdříve si sedneme do kruhu a seznámíme se. Každé dítě řekne své jméno a vytleská jej po slabikách, poté jméno vytleskáme všichni. Následuje nácvik motivační básně s rytmickým doprovodem, která se stane přivítacím rituálem:

*Dobry den, dobry den,
dneska máme prima den.
Máme ruce na tleskání
a nožičky na dupání.
Dobry den, dobry den,
dneska si to užijem.*

Poté děti seznámím s projektem a navážu na rozhovor o hudbě, při kterém využiji hudební ukázky. Zeptám se: „Co je to hudba?“ „Jaká může být hudba?“ „Jsou to jen písničky?“ Pustím dětem ukázku písně. „Je hudba jen jako tato píseň?“ Poté dětem pustím ukázku africké hudební skupiny (instrumentální píseň). „Je tohle hudba?“ „Jaká ještě může být?“ „Je hudba tohle?“ Pustím dětem troubení klaksonu. Počkám na odpovědi dětí a případně dodám, že je to jen zvuk. Hudba trvá déle a snaží se nám něco předat a budí v nás určité

pocity, jsou to většinou pocity příjemné. Tohle byl jen zvuk klaksonu. Poté pustím dětem ukázkou jen afrického zpěvu bez doprovodu hudebních nástrojů. „Je tohle hudba?“ „Co zde chybí?“ Řekneme si, že zde chybí nástroje, na rozdíl od ostatních ukázek. „Ale co třeba tohle?“ Pustím ukázkou jen rytmu na africký buben. „Co to je?“ Rytmus. „Jaký může být rytmus?“ Pomalý, rychlý, nahlas, potichu. „Jak jej můžeme vyjádřit?“ Řekneme si, že rytmus můžeme vyjádřit na tělo nebo na hudební nástroje. „Na jaké nástroje konkrétně?“ „Máte nějaké takové nástroje ve školce?“ „Jakou zemi vám hudební ukázkou připomněla?“ V ukázce zazněl nástroj, kterým lze dobře vyjádřit rytmus - africký buben djembe.

Následuje hra na ozvěnu, motivovaná rozhovorem o komunikaci. Zeptám se: „Jak se lidé v Africe dorozumívají?“ „Používají afričtí domorodci telefony?“ „V pralese? Volají na sebe.“ „A jak na sebe volají, tak se ozývá ozvěna. My se teď staneme na chvíli africkými domorodci, kteří na sebe volají a chtějí se setkat, aby si společně zatancovali.“ Následuje hra na ozvěnu (nejprve s opěrným textem, poté bez textu, jen rytmus). Pravidla hry: Vytleskávám jednoduchý rytmus (jeden čtyřčtvrt'ový takt – obměny). Po zvládnutí hry jedno dítě vymyslí jednoduchý rytmus, který se ostatní pokusí zopakovat.

Následuje tanec v kruhu, který motivuji tak, že dětem řeknu, že všichni jsme se v džungli již uslyšeli a sešli jsme se, abychom si společně zatancovali. Pustím hudbu (soundtrack Madagaskar - Hans Zimmer) a budu dětem předcvičovat v kruhu. Naučím děti v průběhu tance poskočný krok, pokud jej neumí, cval stranou, využijeme běh a chůzi v rytmu hudby. Poté na místě zvednou ruce a stanou se pralesem, vítr ohýbá stromy ve větru, poté budou pohybem předvádět, jak létají papoušci v lese, skáče klokan, běží zebra, cupitá surikata.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.2 2. den – Tanec

Cíle:

- Představit druhy tance.
- Rozvíjet hrubou motoriku.

Kompetence:

- Dítě zná druhy tance.
- Dítě zvládá krok poskočný, cval stranou, běh.

Organizační forma: dramatizace

Metody: rozhovor, projekce, demonstrace, popis, hra

Prostředky a pomůcky: maketa ohně vyrobená z odpadového materiálu, šátky, mobilní telefon s hudebními ukázkami (CM Stanislava Gabriela – Ten kdo má ženušku mladú, Žádnej neví, co jsou Domažlice, Ghetto Kids of sitya loss Dancing Jamble by Eddy Kenzo) a video ukázkou, reproduktor

Průběh činnosti:

Privítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den)

Nejdříve s dětmi povedu rozhovor o rozdílech mezi Africkou a Českou hudbou. Pustím úsek písně z české hudební scény (moravská a česká píseň). Zeptám se dětí, odkud písně jsou a jestli mezi nimi slyší nějaký rozdíl. Řeknu dětem, že Česká republika je rozdělená na Čechy, Moravu a Slezsko a zeptám se, zda ví, kde se nacházíme my. Poté pro porovnání pustím ukázkou africké etnické hudby. Děti se pokusí vyjádřit rozdíly mezi českou a africkou hudbou. Zeptám se dětí, která se jim líbí víc a na kterou by raději tancovaly. Řeknu, že si nejdříve zatancujeme jako afričtí domorodci.

Tanec se odehrává v kruhu kolem makety ohně. Nejdříve se zeptám dětí: „Jak si představujete, že se tancuje v Africe?“ „Na jakou hudbu asi lidi tancují?“ „Dokázal by nám někdo předvést, jak si představuje africký tanec?“ Poté dětem ukázkou tance afrických dětí. Poté řeknu, že teď se staneme malými africkými dětmi a zatancujeme si. Budu tancovat s dětmi kolem vyrobeného ohně a budu dětem předvádět tanec a děti po mně budou opakovat. Tanec bude obsahovat prvky typické pro Afriku (tanec v podřepu, uvolnění, vyjádření tance rukama, celým tělem).

Poté budeme tancovat tak, jako se tancuje u nás v Česku na moderní hudbu (česká). Využiji prvky z předešlého výstupu (krok poskočný, cval stranou, ruce v bok, běh, chůze do rytmu hudby). Po skončení písně se dětí zeptám, jaké rozpoznaly rozdíly. Řekneme si, že lidé v Africe tancují více při zemi, jsou uvolněnější, tanec prožívají, je jim jedno, jak u toho vypadají, spontánně tleskají, mají radost, také hudba je jiná (africké bubny, zpěv).

Následuje hra na ozvěnu s motivací: „Dnes jsme české děti a ztratili jsme se v našem českém lese.“ Budeme vytleskávat zvířata, která můžeme vidět v lese, pohraji si se zdrobnělinami (liška, lištička, prase, prasnice, myš, myška, myšička, ...).

Následuje hra Lavina rytmu s motivací: „Dostali jsme se na mýtinu a začíná pršet.“ Budeme pleskat sílící a ustávající déšť. Budu používat pojmy potichu, déšť sílí, nahlas.

Pokračuji hrou na ozvěnu se zavázanýma očima a motivací: „Protože jsme v lese od sebe příliš daleko a nevidíme se, budeme mít zavázané oči a o to více se musíme soustředit na vytleskaný rytmus.“ Ještě než dětem zavážu oči, ukážeme si, jaký je rozdíl mezi zvukem tleskání a pleskání. Děti budou při ozvěně dávat pozor také na to, jestli rytmus tleskám nebo pleskám.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.3 3. den – Hudba

Cíle:

- Rozvíjet rytmické schopnosti.
- Rozvíjet hudební paměť.

Kompetence:

- Dítě dokáže rozlišit pomalé a rychlé tempo.
- Dítě dokáže zopakovat jednoduchý rytmický celek.

Organizační forma: dramatizace

Metody: rozhovor, demonstrace, popis

Prostředky a pomůcky: maketa ohně vyrobená z odpadového materiálu, šátky, obličejové barvy, hudební ukázky, reproduktor

Průběh činnosti:

Přivítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz první den).

Nejprve s dětmi povedu motivační rozhovor o zvířatech, žijících v Africe: „Jaká zvířata žijí v Africe? Už jsme některé i předváděli.“ „Existují tam nějaká zvířata, která mohou ublížit člověku? Jak?“ V rámci motivace dětem položím hádanku:

Nemám ruce, nemám nohy, žádným hlasem nehovořím.

Ale jazyk ukazuji, velmi rád jej vyplazuji. Kdo jsem? (had)

Zeptám se: „Jak nám had může ublížit?“ „V Africe je mnoho takových nebezpečných hadů a my se na chvíli takovým hadem staneme.“ Následuje chůze do rytmu říkadla. Pravidla aktivity vysvětlím takto: „Nejdřív budu hlava hada já, budu určovat, kam půjdeme. Poté budou hadi dva a já určím, kdo bude hlava hada. Při tom budeme říkat krátké říkadlo, které nám pomůže udržovat tempo. Tempo budu určovat pomocí bubínku.“

Říkadlo:

Had leze z díry, vystrkuje kníry.

Za ním leze hadice, má červené střevíce.

Bába se ho lekla, na kolena klekla.

Nic se bábo nelekej, na kolena neklekej.

Nyní následuje tanec v kruhu s motivací: „Had se doplazel až do vesnice, kde zrovna domorodci oslavovali narozeniny a tancovali u ohně. Z hada se staly opět děti.“ Já budu převlečený a namalovaný náčelník kmene, přivítám děti, a požádám je, aby se k oslavování a tanci připojily. Řeknu: „Abyste mezi nás domorodce lépe zapadly, potřebovali byste pár úprav“. Poté děti jednoduše nalíčím.

Poté dám opět doprostřed oheň, kolem kterého budou děti tancovat. Děti budou tanečně improvizovat, k tomu jim rozdám barevné šátky, které jim v tanci budou pomáhat. Poté je pochválím a poděkuji za tanec. Požádám je, aby se posadily do kruhu, ve kterém tancovaly.

Následně s dětmi povedu rozhovor, po kterém následuje rytmizace písně hrou na tělo. Rozhovor: „Jak můžeme vyjádřit rytmus?“. Tlesk, plesk, tlesk dvěma prsty do dlaně, tlesk nad hlavou, před sebou, za zády, dup. Poté děti vstanou a budeme chodit po kruhu do hudby a děti po mně budou opakovat rytmy, budu střídát tlesky, dupy, plesky. Budu používat pojmy jako pomalu, rychle.

Poté s dětmi sedneme do kruhu a již s dětmi nebudu tleskat, ale budu jim pouze říkat pokyny: „Pleskejte pomalu“, „Pleskejte rychleji“, „Tleskejte rychle“ apod. Poté bude následovat hra Lavina rytmu – od nejpomalejšího po nejrychlejší tleskání – motivace: přivolání deště do suché africké krajiny.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.4 4. den – Hudební nástroje

Cíle:

- Seznámit s výrobou hudebních nástrojů.
- Rozvíjet jemnou motoriku při výrobě hudebních nástrojů.

Kompetence:

- Dítě má povědomí o výrobě hudebních nástrojů.
- Dítě dokáže manipulovat s odpadovým materiálem při výrobě hudebních nástrojů.

Organizační forma: skupinové vyučování**Metody:** rozhovor, demonstrace, popis

Prostředky a pomůcky: obrázek džungle, obrázky afrických o hudebních nástrojů (kora, djembe), obrázky českých hudebních nástrojů (harfa, výroba houslí), odpadový materiál (kelímky od jogurtů, krabice, ruličky od toaletního papíru, igelitová taška, gumičky, víčka od zavařovacích sklenic se 2 dírami po stranách, kruhy vystřižené z letákového papíru, prošlé suché potraviny (těstoviny, čočka, fazole, kuskus, rýže), nůžky, lepidlo, štětce, kelímky na lepidlo, sešívačka

Průběh činnosti:

Privítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

V komunitním kruhu povedu s dětmi rozhovor o hudebních nástrojích a materiálech, z kterých se dají vyrobit: „Jaké máme v Česku hudební nástroje?“ „Kdo je vyrábí?“ „Z čeho se u nás vyrábí hudební nástroje?“ Poté se dětí zeptám, jestli si myslí, že v Africe lidé hrají na stejné hudební nástroje jako v Česku. „Z čeho se v Africe nástroje asi vyrábí?“ Poté řeknu dětem, že lidé v Africe jsou velmi chudí, vyrábí si hudební nástroje z materiálů, které mají kolem sebe. Ukážu dětem obrázek džungle. Zeptám se: „Co myslíte, dá se něco z obrázku využít jako hudební nástroj?“ „Z čeho by se dal vyrobit hudební nástroj u nás doma?“

Ukážu dětem odpadový materiál. „Napadá Vás, jak by se dal využít?“ Zeptám se, zda třídí odpad. Řekneme si, proč odpad třídíme. Řeknu dětem, že je na světě mnoho odpadu a jeho množství neustále roste, měli bychom proto hledat jeho další využití. Zeptám se, jestli někoho napadá nějaké využití odpadového materiálu. Řeknu dětem, že si z nich vyrobíme hudební nástroje, jako to dělají lidé v Africe. Na nástroje poté budeme hrát.

Přesuneme se ke stolečkům a ukáží dětem jednotlivé hudební nástroje a postup při jejich výrobě. Děti si mohou zvolit, jaký hudební nástroj si vyrobí.

Postup výroby hudebních nástrojů:

- 1) Bubínek / chrastítko z kelímku od jogurtu
 - Vystříhneme kolečko z papíru
 - Natřeme tekutým lepidlem obvod kelímku v horní části
 - Zvolíme si obsah a nasypeme jej do kelímku (stará rýže, jáhly, čočka) – tento krok vynecháme, pokud si přejeme pouze bubínek bez chrastivého zvuku
 - Natřeme vrchní hranu kelímku
 - Na hranu položíme vystřižené kolečko a velké kolo z reklamního letáku, které pak přitiskneme k polepenému obvodu kelímku
 - Dozdobíme hudební nástroj
- 2) Chrastítko z ruličky od toaletního papíru s gumičkou
 - Nasypeme obsah do předpřipravené ruličky (staré těstoviny, fazole)
 - Učitelka sešije sešíváčkou ruličku
 - Dozdobíme hudební nástroj
- 3) Chrastítko z ruličky od toaletního papíru
 - Obvod na jednom konci ruličky natřeme tekutým lepidlem a přilepíme vystřižený kruh z reklamního letáku tak, aby nám vzniklo dno
 - Nasypeme obsah (stará čočka, rýže)
 - Potřeme horní obvod lepidlem a přilepíme vystřižený kruh z reklamního letáku
 - Potřeme celý obvod ruličky a obalíme ji buď starým dárkovým papírem nebo bílým pokresleným papírem
- 4) Mini činely ze šroubovacích víček od sklenic
 - Gumičku provlečeme do předem vyvrtaných děr
 - Uděláme dva uzly
 - Dozdobíme hudební nástroj

Na závěr proběhne hodnocení dětmi prostřednictvím smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.5 5. den – Hudební nástroje

Cíle:

- Představit hudební nástroje.
- Rozvíjet hudebně tvořivé schopnosti.

Kompetence:

- Dítě dokáže rozlišit rytmické a melodické nástroje.
- Dítě dokáže vytvořit krátký rytmický celek na vyrobený hudební nástroj.

Organizační forma: řízená činnost**Metody:** rozhovor, popis, demonstrace, hra

Prostředky a pomůcky: hudební nástroje Orffova instrumentáře, vyrobené hudební nástroje z odpadového materiálu, obrázek dikobraze, notový zápis (pro buben a pro flétnu)

Průběh činnosti:

Přivítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

Nejdříve budeme s dětmi hrát motivační hru s příběhem, při jehož vyprávění využijí hudební nástroje (triangl, paličky, bubínek). Začnu rozhovorem, kterým si zopakujeme zvířata žijící v Africe. Poté dětem ukážu obrázek dikobraze. Zeptám se: „Co je to za zvíře?“ Zeptám se dětí, kterému zvířeti, které žije u nás, je dikobraz podobný? Řekneme si rozdíl mezi ježkem a dikobrazem (ježek je hmyzožravec, dikobraz býložravec).

V Africe v jedné noře, žil byl jeden dikobraz. Dikobraz ležel schoulený ve svém pelíšku a spal. Najednou ho svými paprsky zašimralo sluníčko (jemná hra na triangl). Dikobraz se probudil, protáhl se a vyskočil z pelíšku. Pak vyběhl ven, aby našel něco dobrého k snědku (hra tečkovaného rytmu na paličky). Ale co to? Na čumáček mu najednou spadla kapka. Nejdřív jedna, pak druhá a třetí. Řekl si, v Africe a takhle pršet? Nene, to není možné. To se mi asi jen něco zdálo. V tom se ale spustil ohromný déšť (hra zrychlujícího se tempa na bubínek). A tu se náhle ozvala rána, zazněl hrom (intenzivní úhoz na bubínek). Dikobraz se lekl a utíkal zpět do svého pelíšku, aby se před deštěm schoval (rychlá hra na bubínek).

Poté děti příběh zdramatizují. Řeknu příběh znovu s většimi pomlkami mezi akčními částmi příběhu, děti se pokusí ztvárnit podle sebe, jak si myslí, že se zrovna dikobraz chová.

Následně se přesuneme do komunitního kruhu, kde budou pod plachtou hudební rytmické a melodické nástroje a předměty, které s hudbou nesouvisí. Děti budou třídit nejprve věci, které s hudbou nemají nic společného. Poté si řekneme, že hudební nástroje můžeme rozdělit na dvě velké skupiny. Pro přiblížení problematiky dětem zahrají nejprve na flétnu, poté na buben a zeptám se, zda vidí mezi hudbou rozdíl. Postupně se dobereme k rozdělení nástrojů na rytmické a melodické. Následovně děti nástroje roztřídí na rytmické a melodické. Zeptám se dětí, co potřebujeme k tomu, abychom zahráli píseň na flétnu. Řekneme si, že pro rytmické nástroje neplatí stejné noty jako pro melodické nástroje. Ukážu příklad not pro melodický nástroj a not pro rytmický nástroj.

Následuje představování vlastních vyrobených hudebních nástrojů. Nejprve hudební nástroje zařadíme do jedné ze dvou skupin (rytmické nebo melodické). Každé dítě pak představí svůj nástroj a zkusí na něj zahrát krátký rytmus, který ostatní zopakují. Mezi každým představováním zatleskáme rytmus říkadla: „Každý hraje, jak umí,“ a poté zapleskáme: „svůj nástroj nám představí.“

Na závěr proběhne hodnocení dětmi prostřednictvím smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.6 6. den – Hudba

Cíle:

- Rozvíjet schopnost rytmického cítění.
- Rozvíjet schopnost tonálního cítění.

Kompetence:

- Dítě dokáže vytleskat rytmus totožný s písní.
- Dítě dokáže zazpívat píseň „Naslouchej svým srdcem“.

Organizační forma: dramatizace

Metody: rozhovor, popis, demonstrace

Prostředky a pomůcky: vyrobené hudební nástroje z odpadového materiálu, klavír, noty, maketa ohně z odpadového materiálu

Průběh činnosti:

Privítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

Na začátek si s dětmi zopakujeme co je hudba a jaká může být. Následně budu hrát na klavír krátké písně (Skákal pes, Tři kříže, Kočka leze dírou, improvizace v mollové stupnici) a děti budou rozhodovat o dynamice, tempu a náladě písně (veselá, smutná).

Následuje rozhovor o významu a funkci hudby: „K čemu jsou písně? Kdy je člověk může využít? Můžou člověku nějak pomoci? Může nám píseň něco sdělit? Jak zjistíme, co nám píseň chce říct?“ Všimáme si textu. „O čem je asi tahle píseň, kterou se společně naučíme?“

Naslouchej svým srdcem

„Que, que, natura, srdcem naslouchej,

píseň začne hrát, ty jí naslouchej.

Srdce změní v tóny to, co chápat neumíš,

píseň začne hrát, všechno pochopíš.“ (noty viz příloha P XVII)

Nejprve zahrají píseň na klavír smutně. „Zdá se vám píseň veselá nebo smutná? Může být smutná písnička zároveň veselá?“ Zahrají ji více rytmicky, veseleji. „Je to stejné? Co je teď na písni jiné?“

Poté se píseň naučíme prostřednictvím hry na ozvěnu. Učení písně usnadníme tím, že při nácvičku využijeme deklamaci rytmu (vytleskáváním). Zaměřím se na správné zazpívání náročnější části písně. Poté píseň zazpíváme s doprovodem klavíru. Následně se přesuneme do kruhu a pokusíme se udržet metrum písně hrou na vyrobené hudební nástroje. K udržení metra nám pomůže chůze po kruhu.

Na závěr proběhne hra, při které děti reagují pohybem na signál. Pravidla hry: Děti se pohybují v prostoru do rytmu, který budu bubnovat do vyrobeného bubínku. Motivace: Děti si představují, že se prochází po africké krajině, v které se vyskytuje tygr. Na signál (chrastítkem), se schoulí do klubíčka, aby se ukryli před tygrem, který se tudy často prochází.

Pro obměnu této hry následně využijí hudbu, v jejíž rytmu budou děti tancovat kolem ohně, na signál (pozastavení hudby) se děti chytanou do dvojice. Dvojice nesmí být stejná jako předchozí zastavení.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.7 7. den – Hudba

Cíle:

- Rozvíjet schopnost rytmického cítění.
- Rozvíjet schopnost tonálního cítění.

Kompetence:

- Dítě dokáže opakovat rytmický celek (ostinato – 4 čtvrt'ové, 8 osminových).
- Dítě dokáže zazpívat píseň „Matko Země“.

Organizační forma: dramatizace**Metody:** rozhovor, hra, projekce, popis, demonstrace

Prostředky a pomůcky: hudební nástroje vyrobené z odpadového materiálu, klavír, notebook, video s ukázkami rytmů

Průběh činnosti:

Přivítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

Před nácviem nové písni začnu motivačním rozhovorem: „Minule jsme si řekli, že píseň nám může něco sdělit. Co?“ „Píseň může být jaká?“ Smutná, veselá, taky podle toho, jak ji zahrajeme. „Můžeme písni někomu něco říct? Co například?“ „Znáte nějakou písničku, kterou byste někomu něco sdělili?“ „Já znám jednu, která je velmi důležitá. Schválně jestli poznáte, o čem se v písni zpívá.“

Matko Země

Matko Země, Tvá síla je ve mě, ohněm pálíš a za to náš dík.

Matko Země, Tvá síla je ve mě, vodou zurčíš a za to náš dík.

Matko Země, Tvá síla je ve mě, větrem fučíš a za to náš dík.

Matko Země, Tvá síla je ve mě, všechno nás učíš a za to náš dík.

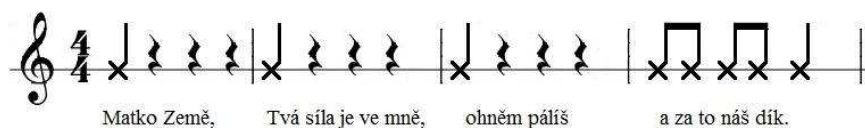
Matko Země, Tvá síla je ve mě, všechno je z Tebe a za to náš dík! (noty viz příloha P XVII)

Pokračuje rozhovor o písni: „Proč myslíte, že jsem řekla, že je tahle píseň důležitá?“ „Protože za to všechno, o čem se v písni zpívá, bychom naší planetě měli děkovat. O čem se

v ní zpívá?“ „Za co děkujeme?“ „Co by se stalo, kdyby nebyl oheň?“ Povedu s dětmi rozhovor o tom, proč je pro nás oheň nepostradatelný (vaření, topení, světlo, dříve zahánění divokých zvířat). „K čemu potřebujeme vodu?“ (pití, koupání, praní, rostliny, život, vaření) „K čemu vítr?“ (sušení prádla, opylování rostlin, rozsévání semen).

Následně se naučíme píseň pomocí nácviku imitací, kdy zazpívám čtyři takty písně a děti poté opakují. Poté píseň zazpíváme vcelku. Na druhé zazpívání budou děti tleskat takt písně, já již nebudu doprovázet zpěv na klavír, ale budu tleskat s dětmi, abychom udrželi takt. Na třetí zazpívání písně děti hrají takt a na část písně, kde se zpívá: „a za to náš dík“ děti tleskají deklamací rytmu.

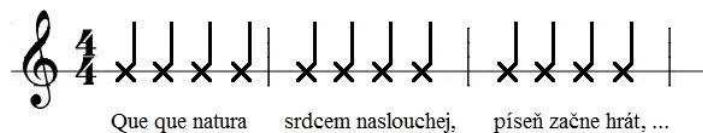
Obrázek 1 Kombinace taktu a deklamace rytmu v písni



Následuje imitace rytmu dle videa (bez zvuku). Motivuji děti tím, že pro ně mám za odměnu překvapení. Ukážu na notebooku video nahrávku beze zvuku, na kterém hrají rytmy na buben. Děti se budou snažit napodobit rytmus pleskáním do stehů. Zároveň budou sledovat, zda hrají rytmus pravou nebo levou rukou. Pro kontrolu nakonec zapnu k videu zvuk.

Poté zazpíváme již naučenou píseň „Naslouchej svým srdcem“, při které děti využijí vyrobené nástroje, na které budou hrát metrum písně. Zpěv budu doprovázet na klavír.

Obrázek 2 Metrum v písni



Zakončením je rytmická hra. Děti jsou rozděleny na dvě poloviny. Jedna polovina dětí opakuje rytmus – 4 čtvrt'ové, 8 osminových – *ostinato*. Druhá polovina dětí se v tomto rytmu pohybuje po prostoru. Na signál (chřestidlo) první polovina dětí přestane hrát a druhá polovina zůstane ve štronzu. Hra se opakuje. Poté se poloviny vymění.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.8 8. den – Hudba

Cíle:

- Rozvíjet hudební představivost.
- Rozvíjet hudebně tvořivé schopnosti.

Kompetence:

- Dítě dokáže vyjádřit vlastními slovy, co mu daný zvuk připomíná.
- Dítě dokáže vyjádřit hrou na hudební nástroj zvíře.

Organizační forma: dramatizace**Metody:** rozhovor, demonstrace, popis

Prostředky a pomůcky: hudební nástroje vyrobené z odpadového materiálu, nástroje z Orffova instrumentáře, buben djembe, klavír, noty, obrazový materiál (fotografie mláďete krokodýla nilského)

Průběh činnosti:

Privítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

Jako motivaci jsem zvolila hudební hádanky. Motivuji děti také tím, že jde o hádanky, na které neexistuje špatná odpověď. Poté budu hrát různým způsobem na nástroje z Orffova instrumentáře. Děti zavrou oči a budou hádat, co by daný zvuk mohl představovat. Dětem mohu později pomoci tím, že jim řeknu, které zvíře (počasí, nálada) by to mohlo být.

Představy, které mohou nástroje vyvolat:

Bubínek – chůze medvěda, slona, indiánský tanec, smutek, nebezpečí, útěk, stádo koní, dupe ježek, padá něco ze stromů, vichřice, hromy

Chřestidlo – chůze v listí, prší, sype se písek, makovice, šumí stromy, šustí papír, vítr ve stromech.

Mini činely – datel, klepání na dveře, kapky, strach, tma, lesk.

Poté samy děti budou po jednom vymýšlet zvuky a ostatní budou hádat, co to asi mohlo znamenat.

Poté budu klást otázky: „Jaký nástroj by mohl vyjádřit jízdu vlaku? Odbíjení hodin na věži? Jaký nástroj se hodí pro znázornění padajících sněhových vloček?“

Následuje nácvič písni, kterou budeme také hrát poslední den na koncertě pro náčelníka.

Chňapík

Já jsem Chňapík, maličký krokodýl.

V Africe bydlím, kde teče řeka Nil.

Z vajíčka jsem se vyklubal.

Po čtyřech nožkách na cestu se dal.

Ref: tap tap tapi, tapi, tapi tap.

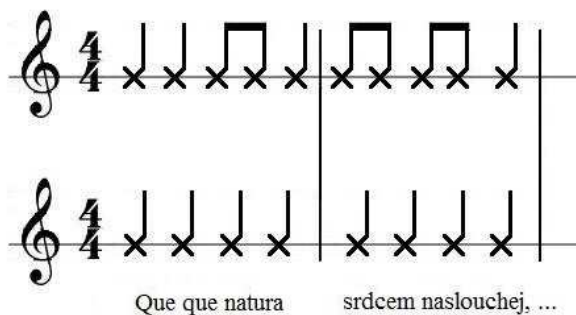
tap tap tapi, tapi, tapi tap. (noty viz příloha P XVII)

Před zpěvem písni děti upozorním, ať dávají pozor, o čem se v písni zpívá. Poté píseň přezpívám s doprovodem klavíru. Následuje rozhovor o písni: „O čem je píseň?“ „Proč se asi ten krokodýl jmenuje Chňapík?“ „Jak se vlastně rodí krokodýli?“ Krokodýli jsou vejcorodí. Poté se píseň naučíme pomocí hry na ozvěnu. Píseň si pak zazpíváme celou. Následně refrén písni rytmicky doprovodíme (metrum písni) nejdříve hrou na tělo, poté na vyrobené hudební nástroje.

Následuje nácvič rytmického dvojhlasu na pro děti již známou píseň „Naslouchej svým srdcem“. Noty k písni viz Příloha P XVII. Děti rozdělím na dvě poloviny. Jedna polovina dětí bude tleskáním dvou prstů do dlaní provádět deklamaci rytmu (viz Obrázek 3 horní řádek), zároveň bude zpívat hlavní melodii.

Druhá polovina dětí bude udržovat metrum pleskáním do stehů (viz Obrázek 3 dolní řádek).

Obrázek 3 Ukázka rytmického dvojhlasu v písni



Následuje zpěv a rytmizace již naučení písně „Matko Zemi. Při rytmizaci využijeme kombinaci taktu a deklamace rytmu (viz Obrázek 1). Děti využijí znázornění rytmu hrou na tělo (tleskání, pleskání – libovolné).

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.9 9. den – Orchester

Cíle:

- Rozvíjet hudební paměť.
- Rozvíjet spolupráci.

Kompetence:

- Dítě dokáže zazpívat písně a doprovodit je na vyrobený hudební nástroj.
- Dítě dokáže spolupracovat při hře Dialogy nástrojů.

Organizační forma: dramatizace

Metody: rozhovor, hra, popis, demonstrace

Prostředky a pomůcky: hudební nástroje vyrobené z odpadového materiálu, klavír, noty

Průběh činnosti:

Privítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

Nejdříve před hrou Dialogy nástrojů s dětmi povedu motivační rozhovor. Položím dětem otázky: „Dorozumívají se všichni lidé pomocí slov?“ „Kdo jsou němí lidé?“ „Jak se dorozumívají?“ Poté dětem řeknu, že někteří lidé znají Morseovu abecedu, díky které dokáží komunikovat beze slov, například pomocí baterky nebo ťukáním krátkých a dlouhých zvuků o dřevo.

Následuje hra Dialogy nástrojů. Děti utvoří dvojice, pár sedí naproti sobě. Jednotlivé dvojice budou dál od sebe, aby se nerušily. Důležité pravidlo hry: pokud jedno dítě „mluví“, druhý s nástrojem nic nedělá, naslouchá a snaží se druhému porozumět. Poté se bude snažit rytmicky odpovědět. Následně se přesuneme do kruhu, kde provedeme rozhovor o hře, například o čem spolu děti hovořily a zda druhému rozuměly atd. Následně děti zkusí na nástroj vyjádřit smutnou a veselou náladu.

Poté následuje zpěv a rytmizace již naučené písně „Matko Země. Při rytmizaci využijeme kombinaci taktu a deklamace rytmu (viz Obrázek 1). Nejdříve děti rytmizují hrou na tělo, poté na vyrobené hudební nástroje. Noty k písni viz Příloha P XVII.

Následuje hra „Odkud zní nástroj?“ Děti motivují tak, že jsme všichni v džungli, a protože jsou mezi námi stromy, liány a vysoké kapradí, nevidíme se, a tak musí velmi dobře poslouchat, odkud zvuk přichází. Průběh hry: Všechny děti mají skloněné hlavy a zavřené oči. Já budu děti obcházet, a koho se dotknu, ten zahraje na nástroj a ostatní děti k němu přiběhnou.

Poté následuje zpěv a rytmizace již naučené písně „Chňapík“. Děti využijí nástroje pouze na refrén, kdy budou hrát pouze na první dobu v taktu. Noty k písni viz Příloha P XVII.

Na závěr si zazpíváme píseň „Naslouchej svým srdcem.“ Noty k písni viz Příloha P XVII. Děti budou hrát rytmický dvojhlas (viz Obrázek 3). Děti, které hrají metrum, jej budou hrát na hudební nástroj. Deklamaci rytmu druhá polovina vytleskává dvěma prsty o dlaň.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

5.3.10 10. den – Orchester

Cíle:

- Rozvíjet hudební paměť.
- Rozvíjet spolupráci.

Kompetence:

- Dítě umí zazpívat naučené písně a zahrát na hudební nástroj různé druhy rytmu (deklamace rytmu, metrum, takt, kombinace rytmu, rytmický dvojhlas).
- Dítě dokáže spolupracovat při společné instrumentální hře.

Organizační forma: dramatizace

Metody: rozhovor, demonstrace, popis

Prostředky a pomůcky: hudební nástroje z odpadového materiálu, klavír, noty, barvy na tělo, maketa ohně (z odpadového materiálu)

Průběh činnosti:

Přivítáme se v komunitním kruhu básní s rytmickým doprovodem (viz 1. den).

Začnu motivací tak, že řeknu dětem, že dnes je ten den, kdy má k nám přijít na koncert náčelník Dlouhý vlas. Aby se koncert zdařil, společně si ještě písni přezpíváme a přehrajeme, aby i dětem, které minule chyběly, se zpěv i hra podařila.

Na píseň „Naslouchej svým srdcem“ jsou děti rozděleny na dvě poloviny. Jedna vytleskává prsty do dlaní deklamací rytmu, druhá polovina udržuje metrum písně (viz Obrázek 3). Skupiny dětí jsou dál od sebe, aby se jim rytmizace nepletla.

Na píseň „Matko Země“ děti udržují metrum, na část písně „a za to náš dík“ hrají deklamací rytmu (viz obrázek 2). Děti rytmizují na vyrobené hudební nástroje.

Píseň „Chňapík“ děti zpívají a na refrén ty, které mají chřestidla, chrastí metrum a děti s miničinely a bubínky udeří pouze na první dobu v taktu. Noty k písni viz Příloha P XVII.

Následně se v rámci motivace převleču za náčelníka afrického kmene. V rámci motivace a dechového cvičení před zpěvem budou děti symbolicky rozfoukávat oheň. Děti pak přezpívají 3 písni s rytmizovaným doprovodem na hudební nástroje bez mé pomoci.

Poté, za odměnu za krásný koncert, děti naučím rituál, který provádí lidé afrického kmene pokaždé, když se setkají. Jmenuje se Ramsese (Šimanovský, 2007).

Nejdříve s dětmi povedu rozhovor o rituálu: „Víte co je to rituál?“ Vysvětlím dětem, že je to činnost, která se stále opakuje, klidně denně.“ Zeptám se: „Máte tady ve školce nějaký rituál?“

Hraje se v kruhu a po každém opakování se tempo řeči i pohybů zrychluje. Říkačka pochází z laponštiny:

*Ram – se – se, ram – se – se, duli duli duli duli, ram – se – se,
Ararak – ju , ararak ju , duli duli duli duli , ram – se – se .*

Na doby: „Ram“ ťuknout na rameno souseda vlevo, „se“ na svou hrud', „se“ na rameno souseda vpravo; na „duli“ - „kočka škrábe na vrata“, na „ararak“ - dlaně vzhůru, na „ju“ - dlaně na stehna předklon.

Následuje hodnocení dětmi formou smajlíků a slovního hodnocení (viz kapitola Evaluace).

6 EVALUACE

Evaluace projektu probíhala na základě hodnocení jednotlivých dní, které se uskutečňovalo na třech úrovních. První úroveň zahrnuje vlastní reflexi, kdy jsem reflektovala mou pedagogickou činnost, naplnění stanovených cílů, zda jsem splnila časový harmonogram, jak jsem reagovala na vzniklé problémy, zda byly zvolené aktivity vhodné vzhledem k věku a schopnostem dětí a také zhodnocení práce dětí, kdy jsem děti pozorovala během činností, všímala si jejich zájmu a zapojení do aktivit. V této části jsem také zapisovala odpovědi dětí na otázky, které jsem jim pokládala během činnosti. Druhá úroveň zahrnuje hodnocení dětmi. Děti měly možnost na konci každého výstupu vyjádřit pocity z výstupu pomocí smajlíka (smutný, veselý) a sdělit dojmy slovně. Na třetí úrovni proběhlo hodnocení pozorující vedoucí učitelkou.

Na závěr proběhla vlastní evaluace projektu a evaluace projektu vedoucí učitelkou, která byla přítomna při výstupech. Učitelka při evaluaci odpovídala na mnou položené otázky.

Kritéria hodnocení v jednotlivých úrovních:

1. Vlastní reflexe:

- Vhodnost zvolených aktivit – Zvolila jsem aktivity přiměřené věku a individuálním dovednostem a schopnostem dětí? Probíhal projekt podle plánu? Byla jsem dostatečně flexibilní a reagovala jsem na vzniklé problémy? Byla činnost dobře připravena?
- Didaktické strategie – Byly vhodně zvoleny metody, organizační forma, prostředky a pomůcky? Byly naplněny cíle? Popřípadě proč nebyly cíle dosaženy?
- Zhodnocení práce dětí – Měly děti zájem o danou aktivitu? Zapojovaly se všechny děti? Jak odpovídaly na otázky?
- Jaká jsou pozitiva a negativa tohoto výstupu? Co bych příště mohla zlepšit?

2. Hodnocení dětí:

- Hodnocení dětmi – děti budou každý den hodnotit pomocí smajlíka (smutný nebo veselý), budou mít možnost se k činnostem vyjádřit. Zeptám se, co se jim líbilo, co se jim nelíbilo, popřípadě je požádám, aby odpověď zdůvodnily.

3. Hodnocení pozorující učitelkou

- Organizace práce, přiměřenost aktivit věku dětí, celkové zhodnocení činnosti, pozitiva, negativa – návrh na zlepšení.

6.1 Evaluace jednotlivých dní

6.1.1 1. den – Hudba

Tabulka 2 Vlastní reflexe 1. den

1. den	Hudba
Vhodnost zvolených aktivit	Všechny děti se do aktivit zapojily, proto byly aktivity vzhledem k věku dětí a jejich schopnostem zvoleny vhodně. Děti měly možnost pracovat s abstraktními pojmy „hudba“, „zvuk“ a „rytmus“, které jsme si následně prostřednictvím nahrávek objasnili. Díky pečlivé přípravě mě během výstupu nic nepřekvapilo, a proto jsem flexibilně reagovala na dotazy a odpovědi dětí. Časový plán jsem splnila, činnost trvala 30 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly zvoleny vhodně, jelikož například při rozhovoru o hudbě děti sřely nápady ohledně hudby a jejího vyjádření. Prostředky a pomůcky (hudební nahrávky) významně pomohly k dosažení stanovených cílů.
Zhodnocení práce dětí	Díky soustavné motivaci a pestrosti aktivit se děti aktivně zapojovaly do všech činností a jejich nadšení bylo viditelné. Mou pozornost zaujal chlapec, který 3x vydedukoval odpověď na otázku, když ostatní děti odpověď neznal. Odpovědi dětí na otázku „Co je to hudba?“, „písničky“, „zpívání“, „hip-hop“, „metal“, „hudba je hudba“. Děti také rozpoznaly, že se písně liší tím, jaké v nich hrají nástroje. Dívka poznala, že se v písni nezpívá, jen hrají nástroje. Děti poznaly klavírní píseň a taky uhodly, že v polyfonní skladbě nehrají nástroje. O troubení klaksonu rozhodly, že to není hudba, je to troubení klaksonu. Při ukázce bubnování rytmu

	děti řekly, že je to hudba. Jeden chlapec poté řekl, že jde o rytmus. Všechny děti odpověděly, že jej můžeme zahrát na buben. Náповědami jsme se společně dostali k tomu, že jej můžeme zahrát také na tělo.
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	Otázky jsem volila s cílem zjistit u dětí dosavadní znalosti a prekoncepty v oblasti hudby. Proto odpovědi dětí a probíhající rozhovor byl pro další práci s tématem velmi přínosný.
Negativa	Hudba je abstraktní pojem a pro děti může být náročnější na pochopení. Pro snadnější pochopení jsem využila ukázky hudby a zvuků, kdy jsme se rozhodovali, co hudba je, co hudba není a proč.

Tabulka 3 Hodnocení dětmi 1. den

13 dětí zvedlo veselého smajlíka. 1 chlapec zvedl smutného smajlíka. Děti ze začátku odpovídaly: „Mně se líbilo všechno“. Řekla jsem, že můžou konkrétně říct, co se jim líbilo. Poté: „Mně se líbilo hádání písniček.“, „Mně se líbilo tancování.“, „Mně se líbilo cvičení“. Chlapec, který jako jediný zvedl smutného smajlíka řekl: „Mě se nelíbila pomalá písnička. Líbila se mi rychlá písnička.“

Tabulka 4 Hodnocení pozorující učitelkou 1. den

- Studentka se seznámila s dětmi a poté představila svůj projekt.
- Vhodně zvolena motivace – báseň na přivítanou Dobrý den.
- Vše měla pečlivě připraveno, prokládala mluvené slovo hudbou, dotazy byly konkrétní, děti pěkně reagovaly.
- Studentka má krásný vztah k dětem, má přirozenou autoritu a přesto, že nemá žádnou dlouhodobou praxi je vidět, že s dětmi umí mluvit a děti na ni reagují.
- Dále pracovala s rytmem, zkoušeli si společně, jak zní rychlý a pomalý rytmus, rozlišovali. Zkoušeli společně pojmenovat, co slyší (hudba bez nástrojů, zvuky,

orchestr, rozdíly. Děti zkoušely vyjádřit hudbu hrou na tělo, dorozumívali se se studentkou pomocí hudby (Kde jste kdo? Haló! Pojd'te sem!). Děti opakovaly. Děti si hrály s hudbou, zkoušely napodobovat různé druhy hudby.

- Studentka má přirozený projev, talent, je radost ji vidět pracovat s dětmi. Je pečlivě připravená, děti reagují, plní úkoly, které pro ně připravuje, jsou zaujaté činnostmi.
- Výstup má spád, vše je proloženo pohybem, činnosti na sebe pěkně navazují.
- Stejně jako dětem se i mně výstup moc líbil a studentka dostává kladné hodnocení.

6.1.2 2. den – Tanec

Tabulka 5 Vlastní reflexe 2. den

2. den	Tanec
Vhodnost zvolených aktivit	Aktivity byly vzhledem k věku dětí a jejich schopnostem zvoleny vhodně, protože všechny děti se do všech aktivit zapojily. U činnosti, kdy děti měly hledat rozdíly mezi hudbou z Čech a z Moravy si děti příliš nevěděly rady. Děti neznaly pojem nářečí. Proto zde převážil můj projev a vysvětlování nad projevem dětí. Dokázala jsem v této situaci však zareagovat a nakonec dosavadní znalosti dětí postačily k tomu, aby se dopátraly odpovědi na otázku „Pocházíme z Čech, Moravy nebo ze Slezska?“. Konstatuji však, že tato aktivita byla pro děti náročná. Časový plán byl víceméně splněn, činnost trvala 35 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly zvoleny vhodně, jelikož zvolené prostředky a pomůcky (hudební a video ukázky, šátky) motivovaly děti, podpořily skutečné prožití činností a výrazně tak ovlivnily dosažení cílů.
Zhodnocení práce dětí	Děti se aktivně zapojily do rozhovoru o různorodosti hudby na světě. Aktivita, kdy měly rozlišit píseň z Moravy a píseň z Čech byla pro ně náročná, bylo však vidět, že se zamýšlí a hádají. Odpovědi: „V jedné hraje trubka“ „V druhé písnička

	<p>hraje cimbál“, „Tu písničku znám“ (píseň z Moravy). Na otázku „Odkud pocházíme my?“ byla pro děti vodítkem moravská píseň, kterou všechny děti znaly. Píseň z Čech děti neznaly. Dosavadní znalosti dětí (znalost moravské písně, hudebních nástrojů – cimbál) stačily k tomu, aby děti vydedukovaly odpověď. Děti snadno odlišily africkou píseň. Spontánně pojmenovávaly slyšené nástroje (buben). S mou pomocí děti řekly, že v písni mluví cizím jazykem. Děti se předháněly v odpovědích na otázku „Při jaké příležitosti v Africe lidé tancují?“ Při otázce „Jak si představujete africký tanec?“ se děti styděly tanec předvést. Až na výjimky děti zvládaly krok poskočný i cval. Chůze a běh nebyl proveden u dětí v přesném rytmu. Ozvěna se zavázanýma očima byla pro děti náročnější, ale děti vyvinuly úsilí, ztišily se a opakování rytmu se jim dařilo. Nerozlišily však tleskání od pleskání (do stehen).</p>
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	<p>Děti si z předchozího dne pamatovaly pojem hudba, rytmus. Plynule jsem navázala na těžší verzi hry na ozvěnu – se zavázanýma očima.</p>
Negativa	<p>Ne příliš vhodně zvolena aktivita, která vyžadovala větší znalost v zeměpisné oblasti. Aktivita však měla své kladné stránky. Děti se seznámily s pojmem nářečí a dotkly se rozdělení ČR na Moravu, Čechy a Slezsko. Příště bych k aktivitě, kdy jsme rozlišovaly hudbu z Čech a z Moravy, zvolila více pomůcek (obrázky krojů, mapa ČR).</p>

Tabulka 6 Hodnocení dětmi 2. den

Všech 10 dětí zvedlo veselého smajlíka. Nejčastější odpověď: „Mně se líbilo všechno.“, další odpovědi: „Mně se líbil český tanec“. „Mně se víc líbil africký tanec.“, „Mně se líbilo, když jsme tancovali jak černoušci.“

Tabulka 7 Hodnocení pozorující učitelkou 2. den

- Motivace rytmickou básní a vytleskávání jmen o slabikách pěkná, děti zaujaté, pozornost dobrá.
- Někdy se děti snaží všechny najednou odpovídat, studentka umí zareagovat a děti zklidnit. Její projev je klidný, je vyrovnaná, umí s dětmi promlouvat.
- Studentka měla připraveny nahrávky hudby (cimbálová hudba z Moravy, hudba z Čech, hudba z Afriky). Děti rozlišují, pojmenovávají, čím se liší. Snaží se rozpoznat, jaké slyší nástroje a podle čeho se poznají. Také si říkají, při jakých příležitostech hudba zní jak u nás, tak v jiných zemích – pojmenovávají rozdíly – zajímavá činnost.
- Vše je promyšlené, činnost má spád.
- Po tanci je správně zařazeno dechové cvičení.
- Děti si hrají se studentkou na ozvěnu, opakují rytmus tleskáním a pleskáním – rozdíly jsou jim vysvětleny předem. Postup zvolen dobře – nejprve děti napodobují jednoduchý rytmus, později náročnější. Jdou cestou nápodoby, od jednoduché formy ke složitější.
- Jsou adresně pochváleny za úspěch. Na závěr si ukazují prostřednictvím smajlíků, jak se jim činnosti líbily, říkají pozitiva i negativa.

6.1.3 3. den – Hudba

Tabulka 8 Vlastí reflexe 3. den

3. den	Hudba
Vhodnost zvolených aktivit	Aktivity byly vhodně zvoleny vzhledem k věku dětí, protože všechny děti se zapojily do rozhovoru, tance i rytmizace. Taneční improvizace byla pro děti náročná, proto jsem se k tanci přidala a děti se mými pohyby inspirovaly nebo je kopírovaly. Pečlivá příprava mi umožnila pružně reagovat na otázky a poznámky dětí. Časový plán byl splněn, činnost trvala 25 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny, jelikož zvolené metody, prostředky a pomůcky (dramatizace, šátky, barvy na

	obličej) děti motivovaly a umožnily jim skutečné prožití činností a vcítění se do africké kultury. Všechny stanovené cíle byly dosaženy.
Zhodnocení práce dětí	Děti se snažily soustředit na rytmus básně „Had leze z díry“, avšak chvílemi z rytmu vypadávaly. Pomohlo tleskání do rytmu básně. Děti si pamatovaly z předchozího dne, při jaké příležitosti Afričani tancují. Až na jednoho chlapce, všichni chtěli být pomalovaní jako já (náčelník). Děti nejprve nevěděly, jak na hudbu tanečně improvizovat. Tanec jsem předvedla a po pokynu „Teď tancujte podle sebe“ již děti neměly s improvizací problém a šátek jim při improvizování pomohl (viz Příloha P III). Děti si pamatovaly, že můžeme ukázat rytmus pomocí nástrojů, nebo jej můžeme vytleskat. Děti se při vytleskávání dvěma prsty o dlaň často nechaly strhnout atmosférou a zrychlujícím se tempem a nevědomky přešly do tleskání. Při otázce zatleskejte pomalu, jeden chlapec začal tleskat potichu. Po objasnění a ukázání již všichni správně vytleskávali dle pokynů pomalu, rychle, potichu, hlasitě.
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	Děti si pamatovaly, jak můžeme znázornit rytmus. Při aktivitě „Přivolávání deště“ skutečně začalo venku pršet, což posílilo celkový prožitek z činnosti.
Negativa	Taneční improvizace s šátkem, byla pro děti náročná. Když jsem však s nimi chvíli tancovala a poté dala pokyn „teď tancujte podle sebe“ děti již neměly s improvizací problém.

Tabulka 9 Hodnocení dětmi 3. den

8 dětí zvedlo usměvavého smajlíka. 1 chlapec zvedl veselého i smutného. Své hodnocení pak zdůvodnil takto: „Mně se něco líbilo a něco tak napůl.“, ptala jsem se, co se mu líbilo a co se mu líbilo napůl. Odpověděl „mně se napůl líbilo pomalé tancování“. Další

odpovědi: „Mně se líbilo všechno.“, „Mně se líbilo, jak jsme sfoukli oheň.“, „Mně se líbilo tancování se šátkama.“, „Mně se líbilo jak jsme přivolali déšť.“

Tabulka 10 Hodnocení pozorující učitelkou 3. den

- Studentka má připravené hádanky, děti odpovídají většinou správně, vše je srozumitelné, jasné pokyny, studentka dobře reaguje. Umí improvizovat, když děti odvedou téma jinam.
- Při správné odpovědi děti napodobují konkrétní zvíře – písničkou a pohybem za zpěvu písně (Had leze z díry). Doprovázejí písničku tleskáním a pleskáním dle vzoru studentky. Studentka ukazuje rytmus nejdříve na tělo, poté na djembe bubínku – zvolen správný postup demonstrace.
- Studentka si nasazuje čelenku a stává se náčelníkem kmene.
- V kruhu později přivolávají déšť, nejprve potichu, později nahlas. V té době začíná za oknem skutečně pršet a jeden chlapec na to upozorňuje (prožitkové učení). Všechny děti věří, že déšť skutečně přivolaly.
- Všechny děti se zapojily do hodnocení a všichni hodnotí kladně.
- Mně se výstup líbil také, studentka prokázala, že děti dokáže zaujmout a její projev byl opět velmi kvalitní a zajímavý. Program pro děti je pěkně připravený, studentka umí pracovat s pochvalou, motivací, hodnocením.

6.1.4 4. den – Hudební nástroje

Tabulka 11 Vlastní reflexe 4. den

4. den	Hudební nástroje
Vhodnost zvolených aktivit	Aktivity byly zvoleny vhodně. Otázky daly dětem možnost se zamyslet nad rozdíly mezi Českem a Afrikou, co se týče materiálů pro výrobu hudebních nástrojů. Bylo vidět, že děti se tématem třídění odpadu již zabývaly a všechny věděly, jak odpad třídíme. Doplnila jsem informaci, že odpadového materiálu je mnoho, a proto bychom se měli snažit jej nejen třídít, ale také se pokusit dál využít. Důkladná příprava

	<p>materiálu měla vliv na hladký průběh při tvoření. Každé dítě si však chtělo vyrobit všechny nabízené nástroje, což nebylo u všech dětí možné z důvodu nedostatečného množství materiálu. Tvoření nástrojů trvalo 60 minut, tedy nad rámec původního plánu.</p>
Didaktické strategie	<p>Didaktické strategie byly zvoleny vhodně. Obrazové materiály pomohly dětem vcítit se do prostředí Afriky a africké kultury. Cíle tak byly dosaženy.</p>
Zhodnocení práce dětí	<p>Děti rytmicky zvládly uvítací báseň. Rozlišily také zvuk bubnu djembe od bubnu vyrobeného z odpadového materiálu. Dle obrázku džungle děti navrhovaly, co by se dalo využít jako hudební nástroj. Odpovědi dětí: „kameny, ty by bouchaly o sebe“, „liány, ty by šudlily o sebe“, „větve, ty by mohly o sebe bouchat jako paličky“, „voda, ta by se nalila do něčeho, pak se to zaváže a pak by se s tím třepalo a dělalo to ten zvuk vody“. Výroba hudebních nástrojů byla zdařilá (viz Příloha P IV a P V). Pracovaly s materiálem, nůžkami, lepidlem tak, že nástroj byl nakonec funkční. Všechny děti se do výroby zapojily a jejich nadšení bylo viditelné. Dětem proto nevadilo, že nad činností strávily hodinu času.</p>
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	<p>Dle reakcí a odpovědí dětí bylo vidět, že ví, co je odpadový materiál a jak jej třídíme. Dle obrázku džungle vymýšlely vlastní hudební nástroje a popisovaly, jak je sestavit a jak by případně fungovaly. Děti tvoření nástrojů velmi bavilo, proto jim nedělalo problém se na činnost soustředit 60 minut.</p>
Negativa	<p>Děti si chtěly vyrobit všechny hudební nástroje. Já jsem však počítala s tím, že si každý vyrobí jeden, popřípadě dva a nastal tak nedostatek materiálu. Pro příště bych přinesla</p>

dostatek materiálu, aby každé dítě mohlo mít všechny nabízené hudební nástroje, anebo bych dala dětem pokyn k výběru pouze jednoho hudebního nástroje.

Tabulka 12 Hodnocení dětmi 4. den

Všech 9 dětí zvedlo usměvavého smajlíka. Nejčastější odpověď byla: „Mně se líbilo vyrábění nástroje.“, další: „Mně se líbilo, když jsem si udělala bubínek.“, „Mně se líbily všechny nástroje.“

Tabulka 13 Hodnocení pozorující učitelkou 4. den

- Studentka měla připraveny všechny pomůcky k tvorbě hudebních nástrojů.
- Zvolena vhodná motivace v komunitním kruhu – rozhovor o rytmu, jak se pozná, co znamená. Děti si vyjmenovávaly, jaké mají hudební nástroje v MŠ a jaké můžou mít děti v Africe, vše bylo doplněno ukázkami obrázků a fotografií.
- Děti si zkoušely představit, co se dá vyrobit za nástroj v našich podmínkách, z čeho ho lze udělat u nás a z čeho v Africe, kde nemají dostatek peněz, proto hledají materiály kolem sebe v přírodě.
- Děti si zkoušely společně se studentkou říct, jaké máme odpady, kam je ukládáme a co se z nich dá dále použít (názorná ukázka, že např. z kelímků od jogurtů lze vyrobit nástroj).
- Studentka výrobu jednotlivých nástrojů vždy názorně ukázala a vysvětlila.
- Děti pracovaly se zaujetím, krásně reagovaly, zapojovaly se jak do komunikace se studentkou, tak do samotné výroby nástrojů. Velmi je aktivita bavila, všechny hodnotily dnešní výstup kladně.
- Opět velmi zdařilý výstup, Myslím, že studentka předvedla velmi pěkný výstup a lze ji jen pochválit za její přístup k práci, nápady a vztah k dětem. Jen tak dál.

6.1.5 5. den – Hudební nástroje

Tabulka 14 Vlastní reflexe 5. den

5. den	Hudební nástroje
Vhodnost zvolených aktivit	Zvolené aktivity byly vzhledem k schopnostem a věku dětí zvoleny vhodně, protože všechny děti se do všech činností zapojily. Dokázala jsem flexibilně reagovat na reakce dětí při rozhovoru o rytmických a melodických nástrojích. Časový plán byl splněn, činnost trvala 25 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny. Každé dítě dokázalo prezentovat svůj hudební nástroj a vytvořit s jeho pomocí krátký rytmický celek. Cíle byly tedy vhodně zvoleny a dosaženy.
Zhodnocení práce dětí	Jeden chlapec, který dnes přišel poprvé, začal již při usednutí do komunitního kruhu brečet, odmítal spolupracovat, a pozorující učitelka jej tedy poslala pracovat ke stolečku. Ostatní děti se do všech aktivit zapojily. Děti práce s příběhem zaujala i jeho následná dramaturgie, kterou jsem podbarvovala hrou na hudební nástroje. Třídění hudebních nástrojů děti zvládly. Nikoho samovolně nenapadlo použít tužky jako hudební nástroj. Později jedna dívka řekla, že by sloužily jako dřívka. Děti nejdříve nechápaly rozdíl mezi melodickými a rytmickými nástroji. Na všechny (flétna, klavír, xylofon) jsem zahrála nějakou píseň a poté jsem vzala rytmické nástroje. Děti nakonec uhodly a zbylé nástroje, které byly na hromádce, roztřídily. Také notový zápis přiřadily k jednotlivým skupinám správně. Zde bylo ale vidět, že využily toho, že noty již viděly a křížky neznaly, proto vyřazovací metodou přiřadily zápis správně k rytmickým nástrojům. Při představování svých hudebních nástrojů většina dětí úspěšně vymyslela jednoduchý rytmus, který jsme poté zopakovali.

Celkové zhodnocení	
Pozitiva	Děti dokázaly díky předchozím zkušenostem přiřadit notové zápisy k melodickému nástroji. Vyřazovací metodou tedy přiřadily notový zápis k rytmickému nástroji. Děti zvládly vytvořit vlastní rytmický celek.
Negativa	Některým dětem se nedařilo vymyslet rytmický celek, který bychom mohli s přesností zopakovat. Byly to většinou děti, kteří se dosud hudebního projektu neúčastnili.

Tabulka 15 Hodnocení dětmi 5. den

Všech devět dětí zvedlo usměvavého smajlíka, z toho dva chlapci zvedli i veselého i smutného. Odpovědi dětí: „Mně se líbilo, jak jsme hledali kořínky“, „Mně se líbilo, jak jsme hráli na nástroje“, „Mně se líbilo všechno“

Tabulka 16 Hodnocení pozorující učitelkou 5. den

- Motivace ježek a dikobraz, příběh o dikobrazovi, byla vhodně zvolena – děti aktivizované, mají zájem, účast.
- Práce s vyrobenými nástroji – organizace bez větších problémů, jen raději zvolit nabídku výběru nástrojů přímo z koše, než přesun dětí ke košíku (větší počet dětí najednou – dochází ke konfliktům).
- Třídění – děti spolupracují, jsou aktivní, třídí dle pokynu studentky.
- Děti se snaží posoudit, který nástroj je melodický a který rytmický – vše je vedeno s ukázkami, děti vidí a slyší, doprovázeno hrou na nástroje.
- Pro děti jasné pokyny, orientují se, vědí, na co se studentka ptá a reagují správně.
- Pozornost i organizace dobrá, studentka děti nemusí usměrňovat, jsou pozorné.
- Děti hádají z notového záznamu, zda se jedná o melodii či rytmus, reagují správně.
- Dotazy jsou vedeny dobře, jednoduše a srozumitelně.
- Následuje práce s hudebními nástroji, které si děti vyrobily, některé děti si nástroj půjčují navzájem – studentka podporuje spolupráci mezi dětmi.

- Při vymýšlení a napodobování rytmu se děti rády zapojují, hlásí se, vše je vedeno úměrně věku dětí.
- Dětem je líto, že nebyly přítomny při výrobě nástrojů a nástroj nemají, studentka ochotně nabízí, že si mohou nástroje také vyrobit.
- K dětem velmi pěkný přístup, ochota, umí improvizovat, snaží se nastavená pravidla dodržovat, někteří chlapci pravidla opakovaně porušují.
- Studentka dokáže zasáhnout a vyvodit důsledky z jejich chování.
- Hodnocení dětí je pozitivní.

6.1.6 6. den – Hudba

Tabulka 17 Vlastní reflexe 6. den

6. den	Hudba
Vhodnost zvolených aktivit	Všechny děti se do aktivit zapojily, aktivity tedy byly zvoleny vhodně vzhledem k věku dětí a jejich schopnostem. S určováním tempa a dynamiky se děti již dříve setkaly, a proto vše určily správně. Flexibilně jsem reagovala na odpovědi dětí ohledně nálady písně. Díky otevřeným otázkám a následně názorné ukázce děti měly možnost nad svou původní odpovědí přemýšlet a případně ji přehodnotit. Časový plán byl splněn, činnost trvala 25 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny, jelikož zvolené metody, prostředky a pomůcky napomohly k dosažení cílů – metoda demonstrace melodie písně na klavír a rytmu na vyrobený hudební nástroj.
Zhodnocení práce dětí	Děti se do aktivit zapojovaly, na jejich tvářích bylo vidět soustředění a taky radost. Děti si pamatují pojem hudba, dokážou jej vlastními slovy vysvětlit. Odpovědi dětí na otázku „K čemu jsou písně?“, „Na oslavování“, „Na tancování.“ Má otázka: „Může nám píseň něco sdělit?“, odpovědi dětí: „Můžeme někomu říct všechno nejlepší k narozeninám“. Děti vnímaly text písně „Naslouchej svým

	<p>srdcem“, dívka řekla, že píseň je o rozhodování. Jiná dívka řekla, že píseň je o tom, že bychom měli naslouchat svému srdci. Některé děti řekly, že je píseň veselá, jiné řekly, že je smutná. Shodly se však, že je spíše smutná. Odpověď na otázku „Může být stejná písnička smutná i veselá?“. „Ne“. Po ukázce se děti shodly, že teď je písnička veselá a rychlejší. Díky chůzi po kruhu dokázaly samostatně držet metrum písně (viz Přílohy). Děti velmi bavila hra, při níž měly reagovat na signál. Motivovala je představa, že jsou v africké krajině a schovávají se před tygrem, který se kolem toulá.</p>
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	<p>Děti se vcítily do ukázek písně a spontánně určovaly její dynamiku, tempo, náladu a srovnávaly ukázky navzájem, jmenovaly rozdíly. Jedna vyvodila z textu písně „Naslouchej svým srdcem“, že v ní jde o rozhodování. Děti si pamatují, co je hudba.</p>
Negativa	<p>Udržet metrum písně a zároveň zpívat novou píseň bylo pro děti náročné. Dětem velmi usnadnila udržet metrum chůze po kruhu, kdy s každým krokem zahrály na hudební nástroj.</p>

Tabulka 18 Hodnocení dětmi 6. den

Z třinácti dětí, které se dnes účastnily projektu, jedenáct zvedlo usměvavého smajlíka, z toho jeden chlapec zvedl usměvavého i smutného. Jedna dívka a jeden chlapec zvedli smutného. Dívka nechtěla odpovědět na otázku, co a proč se jí nelíbilo, byla zamračená. Pozorující učitelka řekla, že ji poslední dobou nebaví nic a že je to spíše její nálada za poslední dobu, než hodnocení projektu. Chlapcova odpověď na otázku, co se mu nelíbilo: „nevím“. Ostatní děti se smály a nejčastější odpověď: „Mně se líbilo všechno.“, dále: „Mně se líbilo foukání ohně“, „Mně se líbilo, jak jsme zpívali a schovali se před tygrem.“ Když jsem dětem začala rozdávat smajlíky, tak některé říkaly: „Už končíme? Ještě si pojd'me něco zazpívat nebo zahrát.“ Což je taky jejich ohodnocení a zpětná vazba pro mě.

Tabulka 19 Hodnocení pozorující učitelkou 6. den

- Všechny aktivity, které studentka zařadila v tomto výstupu, byly přiměřené věku dětí (nejstarší skupina, předškoláci a děti s OŠD, děti 5-7 leté).
- Motivace vhodná, aktivizuje děti – přivítání, opakování zážitků z minulého výstupu.
- Rozhovor s dětmi o hudebních nástrojích, o rytmu, hudba (hlasitá, tichá, pomalá, rychlá) – studentka vhodně reaguje na odpovědi.
- Děti byly zaujaty po celou dobu výstupu, někdy při přechodových chvílích děti rušily promluvu studentky, po upozornění studentky se uklidnily.
- Studentka používá klavír – správný postup nácvičku písně – nejprve poslech, později nácvičku písničky, textu, písně jako celku. Probíhá upozornění na těžká slova v textu, vysvětlení pojmů.
- Pokud chce po dětech správné používání rytmizace, dětem nejprve vysvětlí, děti opakují, pokud je rytmus špatně, studentka děti opraví a zkouší společně znovu.
- Na závěr výstupu zařadí hru O tygrovi, kterou chtějí děti neustále opakovat.
- Hodnocení probíhá pravidelně formou smajlíků – pozitivní hodnocení nebo negativní – pokud někdo zvedne smajlíka s negativním hodnocením, studentka reaguje, ptá se, co bylo špatně, v čem se má zlepšit.
- Tento výstup opět velmi pečlivě promyšlený jak ze strany organizace dětí tak obsahu. Snaží se o prožitkové učení, děti byly po celou dobu zaujaté.
- Negativa – najít si systém, jak zklidnit děti, aby neskákaly do řeči při vysvětlování postupu

6.1.7 7. den – Hudba

Tabulka 20 Vlastní reflexe 7. den

7. den	Hudba
Vhodnost zvolených aktivit	Aktivity byly vzhledem k věku dětí zvoleny vhodně, protože všechny děti se zapojily do rozhovoru, nácvičku písně, rytmizace, imitace rytmu i hry. Imitace rytmu, podle videa beze zvuku, byla pro děti náročná. Náročnost rytmu se stupňovala, proto bylo nutné ukázkou víckrát pustit. Kontrolu jsme provedly puštěním ukázky se zvukem. Při rozhovoru

	jsem dokázala flexibilně reagovat na odpovědi dětí. Činnosti probíhaly dle plánu, čas byl tedy splněn – 25 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny, jelikož napomohly k dosažení cílů. Děti přišly do kontaktu s netradiční pomůckou, notebookem, což upoutalo jejich pozornost a byly motivovány pro danou aktivitu. Stanovené cíle byly vhodně zvoleny, všechny byly dosaženy.
Zhodnocení práce dětí	Všechny děti se v průběhu zapojily do všech činností. Při otázce „Můžeme písni někomu něco říct?“ jedna dívka řekla: „Můžeme někomu říct, že ho máme rádi, například písničkou Pane Bože, mám Tě rád“. Při určování nálady písni spontánně určovaly také dynamiku a tempo písni a porovnávaly píseň z předchozí ukázkou. Po zazpívání písni děti řekly, že v písni se děkuje. Nepamatovaly si však živly, za které děkujeme. Odpovědi dětí na otázku „K čemu potřebujeme vodu?“: „Abychom se mohli napít.“, „Abychom mohli vařit“, „Abychom mohli jíst jablka.“ Doplnila jsem, že rostliny potřebují vodu, aby mohly plodit ovoce. Voda je velmi důležitá, neměli bychom s ní plýtvat a měli bychom za ni Zemi děkovat. Odpovědi dětí na otázku „K čemu potřebujeme oheň?“: „Abychom se mohli ohřát“, „Abychom si svítili“. Doplnila jsem, že dřív, než se vařilo na vařiči, lidé vařili na ohni. Také ohněm lidé zaháněli divokou zvěř, takže je i chránil. Odpovědi dětí na otázku „K čemu potřebujeme vítr?“: „Aby spadly jablka ze stromů.“, „Aby spadlo listí ze stromu.“. Doplnila jsem, že vítr pomáhá, aby rostly nové stromy a rostliny, protože semínka z šišky odfoukne na zem a může tak vyrůst nový strom. Děti se také zapojily do rytmičtější nové písni. Náročnější než metrum byla pro děti kombinace taktu a deklamace rytmu. Při imitaci rytmu podle videa bez zvuku děti říkaly, že je to náročné. Imitace jim však nedělala velké problémy.

Celkové zhodnocení	
Pozitiva	Využití netradiční pomůcky, notebooku, při činnosti.
Negativa	Náročnost rytmických celků se postupně stupňovala. Pro děti byly některé rytmické celky příliš těžké. Příště bych zvolila lehčí rytmické celky a celkově pomalejší tempo rytmů.

Tabulka 21 Hodnocení dětmi 7. den

Z devíti dětí zvedlo 7 dětí usměvavého smajlíka a 2 děti smutného. Jedna dívka odešla domů před hodnocením. Odpověď chlapců na mou otázku „Co se vám dnes nelíbilo?“: „Mně se nelíbilo, že jsme nehráli hru na tygra.“, „Mně se nelíbilo, že se mi roztrhl bubínek.“ Odpovědi ostatních dětí: „Mně se líbilo všechno.“, „Mně se líbilo hádání rytmu.“, „Mně se líbilo, jak jsme hádali podle videa rytmus.“

Tabulka 22 Hodnocení pozorující učitelkou 7. den

- Organizace zvolena dobře - dobře situované děti pro rytmickou část, později pro práci s nahrávkou také.
- Při nácviu nové písně byl postup zvolen správně – písnička Matka Země – děti poslouchají, později mají zkusit vyjádřit slovy obsah písně. Vysvětlení pro děti neznámých slov.
- Rozhovory na téma Oheň – voda – vzduch – vedení dětí k poděkování za dary přírody, propojení s potřebami lidí a environmentální výchovou.
- Studentka upozorňuje na signál pro mluvení a neskákání do řeči – zvednutá ruka.
- Nahrávka krátkého videa – bubnování na djembé bubny – děti nejprve shlédnou, potom zkouší opakovat, co vidí (bez zvuku), nejtěžší části rytmického cvičení opakují z nahrávky včetně hudby.
- Kontrola je dostatečná, pokud se některou část nedaří správně zopakovat, studentka na to děti upozorní a ukáže, jak má opakování vypadat.
- Pochvala je adresná, děti studentku respektují, někdy skáčou do řeči – opakování a upevňování pravidel.

- Při rozdávání nástrojů zvolila jiný postup, než předchozí den, rozdávala dětem z košíku sama a nabízela výběr nástroje (lepší a klidnější postup), děti se nemusí nikam přesouvat a nejsou žádné prostoje ani negativní přechodové chvílky.
- Sedavé činnosti jsou prokládány pohybovými chvilkami – děti jsou stále zaujaté, reagují na pokyny, nedochází ke střetům mezi dětmi.
- Pozor na víčko u vyrobených nástrojů – příště zvolit pevnější papír nebo jiný materiál, aby nedocházelo k protrhnutí obsahu nástrojů.

6.1.8 8. den – Hudba

Tabulka 23 Vlastní reflexe 8. den

8. den	Hudba
Vhodnost zvolených aktivit	Všechny děti se do aktivit zapojily, proto aktivity hodnotím jako vhodně zvolené. Na tvářích dětí bylo vidět, že hudební hádanky je velmi bavily. Náročnost rytmizace byla taktéž přiměřená věku. Děti zvládly s mou dopomocí rytmický dvojhlas. Časový plán byl nad rámec. Činnost probíhala 40 minut. Děti dnes byly živější a jejich zklidňování zabralo více času. Také hudební hádanky zabraly více času, protože každé dítě chtělo vymyslet hádanku.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny, jelikož zvolené metody a organizační forma napomohly k dosažení cílů.
Zhodnocení práce dětí	Děti se do všech aktivit zapojovaly. Při hádání zvuků byl očividný jejich zápal a také prožití aktivity. Všichni měli zavřené oči a někteří také odpovídali se zavřenýma očima. Zaujal mě chlapec, který je jindy nepozorný a nesoustředěný a nyní se zklidnil a hádání prožíval. Odpovědi dětí na 3 silná bouchnutí do bubnu: „Dupe slon“, „bouřka“, „bouřka a blesk“, „nějaký obr“, „veselá nálada“, „smutná nálada“. Odpovědi na jemné bubnování: „kapky padají na parapet“, „mravenec utíká“, „tygr“. Odpovědi na zachřestění chřestidlem: „prší“, „rolničky“, „žirafa jí listy“. Odpovědi na

	<p>zvuk vyrobených miničinelků: „tukan“, „malý slon“, „kapky padají“, „datel“. Poté se všechny děti vystřídaly a každý vymyslel hudební hádanku. Děti hrály na buben a nejčastěji si představovaly obra při různých činnostech. Odpovědi na otázku „Jaký nástroj by mohl vyjádřit jízdu vlaku?“, „píšťalka“, „buben“; „Jaký nástroj může vyjádřit odbíjení hodin na věži?“, „zvon“, „rolničky“; „Jaký nástroj se hodí pro znázornění padajících sněhových vloček?“, „hrkadlo“, „triangl“. Při učení písni děti věděly, že se krokodýli rodí z vajec. Uhádly, proč se krokodýl jmenuje Chňapík. Děti zvládly na refrén udržet metrum. Děti se zapojily do nácvičku rytmického dvojhlasu (viz Příloha P IX).</p>
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	<p>Aktivita, kdy děti zavřely oči a hádaly, co daný zvuk představuje, byla dobře zvolena pro rozvoj představivosti. Bylo zde vidět, že fantazie některých je velmi rozvinutá. Zajímavé odpovědi dětí na zvuky: „sluňátko v bříšku“, „písnička“, „tukan“, „obr skáče přes oheň“.</p>
Negativa	<p>Děti byly dnes v rozverném náladě, což se promítlo také na čas, který jsme dnes projektu věnovali. Pro příště bych situaci vyřešila tak, že bych si zvolila nějaký signál, kterým děti upozorním a uklidním (např. zvednutá ruka – děti postupně zvedají ruku a ví, že se mají zklidnit).</p>

Tabulka 24 Hodnocení dětmi 8. den

Z deseti dětí zvedlo všech 10 usměvavého smajlíka. Na otázku „Co se jim dnes nejvíce líbilo?“ děti nejčastěji odpovídaly: „Mně se líbilo, jak jsme hráli na buben“, „Mně se líbilo, jak jsme hádali při bubnování“. Některé děti řekly: „Mně se líbilo všechno“ a „Mně se líbila písnička o Chňapíkovi“.

Tabulka 25 Hodnocení pozorující učitelkou 8. den

- Organizace dětí dobrá, děti reagují, odpovídají, někteří chlapci zlobí a skáčou do řeči – studentka reaguje a podává dětem míček, nastaví pravidlo, že mluví ten, kdo drží míček v ruce. Reaguje na děti, snaží se je dle potřeby usměrnit.
- Děti dostávají prostor vytvořit vlastní zvuky, studentka dává prostor všem k vyjádření – některé děti odpovídají s velkým zájmem, hlásí se, překřikují, aby zvuk co nejlépe pojmenovaly. Děti pojmenovávaly velmi emotivně.
- Studentka by měla zvážít, zda je nutné, aby zvuk zkoušely i děti, které nevěděly, neuměly nebo nechtěly zvuk předvést (dát prostor jen těm, kdo chtějí, nečekat zbytečně dlouho).
- Obsah byl pestrý, pomůcky připravené, děti reagují správně.
- Zpěv za doprovodu rytmizace společně, hra na tělo – pleskání, později za doprovodu nástrojů děti baví, organizace dobrá.
- Hodnocení a pochvala dětí je adresná, děti jsou hodnoceny studentkou průběžně i na závěr.
- Pozornost dětí až do konce dobrá, vše vedeno s přihlédnutím na potřeby dětí a věk.

6.1.9 9. den – Orchester

Tabulka 26 Vlastní reflexe 9. den

9. den	Orchester
Vhodnost zvolených aktivit	Aktivity byly vzhledem k věku dětí zvoleny vhodně, protože všechny děti se zapojily do rozhovoru, dialogu nástrojů, hry na hudební nástroj, rytmizace i hudební hry. Aktivita, kdy děti spolu měly vést dialog pomocí nástrojů (hovorit pouze prostřednictvím hry na hudební nástroj), byla pro děti příliš náročná. V průběhu aktivity jsem upravila pravidla. Děti mluvily, avšak slova rytmizovaly pomocí vyrobených hudebních nástrojů. Časový plán byl splněn. Činnost probíhala 30 minut. Ke konci však bylo na dětech vidět nižší soustředění při rytmizaci písní.

Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny, jelikož zvolené metody, prostředky a pomůcky (klavír, vyrobené hudební nástroje, názorně demonstrační metody aj.) děti motivovaly a stanovené cíle tak byly snadněji dosaženy.
Zhodnocení práce dětí	Děti se do všech aktivit zapojily. V kruhu se děti zapojovaly do rozhovoru o druzích komunikace. Odpovědi dětí na otázku „Jak se lidé dorozumívají?“, „třeba písničkou“, „takhle dají ruku (dívka si dala prst před pusou)“, doplnila jsem, že je to správně, lidé se také dorozumívají gesty, dívka ještě doplnila: „anebo řeknou: pssst“. Poté jsem se zeptala „A jak se dorozumívají němí lidé?“ Děti neodpověděly, řekla jsem dětem, že němí lidé nemohou mluvit. Dívka řekla, že zná paní a ta jen ukazuje. Řekla jsem, že spolu mluví znakovou řečí. Děti se samy rozdělily do dvojic a zkoušely komunikovat pouze pomocí nástrojů (viz Příloha P X). Děti nedokázaly uhádnout slova. Jedna dívka již sama začala mluvit a slova rytmizovat. Když jsem pravidla změnila, tak, aby u bubnování všichni i mluvili, děti více komunikovaly. Rytmizaci písně „Matko země“ děti zvládly s mou pomocí. Dětem se však plete text, jehož správnost však není mým cílem. Dětem šla nejlépe píseň „Naslouchej svým srdcem“, kdy zvládly rytmický dvojhlas samostatně. Kombinace taktu a metra na refrén písně „Chňapík“ se dětem poněkud pletla, již se tolik nesoústředily na rytmus, který mají držet.
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	Děti se seznámily s novými formami komunikace. Některé děti již věděly, že němí lidé se domlouvají znakovou řečí, seznámily se s pojmem Morseova abeceda a vyzkoušely si komunikovat pomocí hudebních nástrojů.
Negativa	Aktivita Dialogy nástrojů byla pro děti ve věku 5-6 let příliš náročná. Pro příště by měly být pravidla upravena tak, že děti

mezi sebou komunikují a slova na hudební nástroje rytmizují.

Tabulka 27 Hodnocení dětmi 9. den

Pět dětí zvedlo veselého smajlíka. Jeden chlapec odešel domů ještě před hodnocením, ale dle jeho počínání během aktivit bych řekla, že i on by zhodnotil dnešní výstup kladně. Zeptala jsem se dětí, co konkrétně se jim líbilo, odpověď: „Mně se líbilo úplně všechno“, „Mně se líbilo všechno.“

Tabulka 28 Hodnocení pozorující učitelkou 9. den

- Při motivační básni se dětem rytmizace dařila, studentka dětem dává dostatečný prostor.
- Studentka si zvolila téma: dorozumívání lidí mezi sebou (organizace v kruhu) - děti na otázky reagovaly, vysvětlení pojmů (němý člověk, morseova abeceda. aj.).
- Při realizaci hry děti nejprve nevěděly, co mají odpovědět, studentka velmi rychle zareagovala, doplnila vyřukávání slovy a děti věděly, co mají dělat.
- Dětem se práce ve dvojicích dařila až na dva chlapce, kteří byli zaujati jinými podněty, studentka chlapcům pomáhala.
- Děti jsou vedeny k sebehodnocení – děti hodnotí, jak se jim práce ve dvojicích dařila.
- Vyjádření emocí za pomoci vyřukávání do bubínku - studentka velmi pěkně pracovala s dětmi, využívá prožitkového učení.
- Při hře "Prales", kdy děti reagovaly na zvuk, se vystřídal všechny děti.
- Rytmizace písni se dětem dařila, organizace zvolena dobře.
- Studentka měla celý výstup velmi dobře promyšlený, pestrá nabídka činností, obměňování organizace, velmi vstřícný přístup k dětem.

6.1.10 10. den – Orchester

Tabulka 29 Vlastní reflexe 10. den

10. den	Orchester
Vhodnost zvolených aktivit	Aktivity byly vzhledem k věku dětí zvoleny vhodně, protože všechny děti se do aktivit zapojily, samostatně zpívaly a hrály na hudební nástroje naučenou rytmizaci k jednotlivým písním. Časový plán byl splněn, činnost trvala 30 minut.
Didaktické strategie	Didaktické strategie byly vhodně zvoleny. Prostředky a pomůcky (maketa ohně, barvy na tělo) motivovaly děti a napomohly k prožití celé činnosti. Stanovené cíle byly dosaženy.
Zhodnocení práce dětí	Všechny děti se do všech aktivit zapojily. Jedna dívka si pamatovala z dřívější hodiny, že jsme při písni „Matko Země“ kombinovali metrum a deklamaci rytmu, proto spontánně začala hrát píseň s kombinací rytmu. Po skončení písně jsem ocenila její snahu a navrhla, že to tak budeme hrát všichni. Děti kombinaci rytmu zvládly. Po přestrojení za náčelníka děti pro mne zahrály koncert. Nejdříve jsem se dětí ptala, jaké se naučily písně a o čem jsou. Děti vyjmenovaly 3 písně a popsaly vlastními slovy, o čem jsou. Děti postupně přezpívaly písně s rytmizovaným doprovodem na vyrobené hudební nástroje. Dětem jsem vůbec nepomáhala, vše zvládly samy (viz Příloha P XII). Kombinaci deklamace rytmu a taktu na píseň Matko Země děti zvládly bez chyby. U písně Chňápek děti hrály metrum. Rytmičtý dvojhlas u písně Naslouchej svým srdcem děti zvládly bez chyby. Poté jsem děti za odměnu naučila rituál Ramsese (viz Příloha P XIII). Odpovědi dětí na otázku „Co je to rituál?“, „oslava“, „modlení“. Vysvětlila jsem dětem, že je to něco, co se stále opakuje. Například nějaká činnost. Odpovědi na otázku „Napadá vás nějaký rituál, který děláte? Například ve

	školce?": „spíme po obědě“, „chodíme do kostela“, „hrajeme si“. Při učení Ramsese bylo pro dvě dívky náročnější uvědomit si pravou a levou stranu, proto jsme říkadlo příliš nezrychlovali a během něj jsme si stále ujasňovali pravou a levou stranu.
Celkové zhodnocení	
Pozitiva	Dívka si pamatovala kombinaci deklamace rytmu a metra na píseň „Matko Země“, spontánně jej začala aplikovat při písni.
Negativa	Některé hudební nástroje, kde byl využit letákový papír, se začaly trhat. Příště použít pro výrobu hudebních nástrojů bytelnější materiál (např. karton místo tvrdého papíru).

Tabulka 30 Hodnocení dětmi 10. den

Osm dětí zvedlo usměvavého smajlíka. Dvě děti odcházely domů ještě před hodnocením. Odpovědi dětí na otázku „Co se vám dnes líbilo?": „Mně se líbilo všechno“, „Mně se líbilo, že jsme namalovaní“, „Mně se líbilo, jak jsme tancovali jako Afričani“.

Tabulka 31 Hodnocení pozorující učitelkou 10. den

- Vhodná motivace, která aktivizovala děti – přivítání dětí, opakování informací z minule, rytmizace jmen – děti spolupracovaly, pěkně se hlásily a zapojovaly do aktivit, nebyly žádné rušivé elementy, studentka mnohem lépe dokázala děti ukáznit.
- Vhodně zařazena dechová chvílka před zpěvem – rozfoukávání ohně (pomůcka).
- Děti si vybraly své nástroje a rytmizovaly dle pokynů studentky, vše bylo dobře zorganizováno, děti byly motivovány a plnily pokyny, aktivity je bavila, chtěly ji opakovat.
- Při zpěvu a rytmizaci byla organizace i předávání nástrojů bez komplikací, vše plynule navazovalo, děti reagují spontánně.
- Dva různé rytmy k písni jsou dětmi zvládnuty, hodnocení a adresná pochvala dětí studentkou je pro děti motivací.

- Studentka dá dětem prostor a využije aktivity dítěte, následuje pochvala za nápad, kdy dítě napadne kombinace rytmu v jedné písni.
- Děti si společně opakují všechny písně, které se za dobu návštěv studentky v MŠ naučily, doprovázejí na vyrobené nástroje.
- Na závěr přichází jako odměna za vynaložené úsilí dětí náčelník Dlouhý vlas v kostýmu, maluje dětem obličej barvami, poslechne si koncert, na který děti usilovně trénovaly a společně si zatančí oslavný tanec.
- Děti jsou seznámeny s vysvětlením pojmu rituál. Na úplný závěr se děti naučí pokřik a společně si ho procvičí ukazováním a hrou na tělo.
- Děti byly po celou dobu soustředěné a jejich pozornost zaměřena na pokyny studentky.
- Závěrečné hodnocení smajlíky – všichni hodnotí kladně, děti dostávají sladkou odměnu za to, že byly moc šikovné a spoustu se toho naučily.

6.2 Závěrečná autoevaluace projektu

S průběhem projektu jsem byla celkově spokojena. Děti se již od prvního dne aktivně zapojovaly nejen do rozhovoru o hudbě, ale také do hudebně-pohybových činností a her s rytmizací. Vzhledem k tomu, že děti se zapojily do všech činností, můžeme tedy říct, že veškeré činnosti byly zvoleny s ohledem na věk dětí, přiměřeně jejich schopnostem.

Téma, které děti provázelo po celou dobu projektu, a mělo motivační charakter, bylo zvoleno vhodně. Děti si rády hrály na Afričany a vždy se těšily, až si zase budou smět pomalovat obličej a tancovat kolem ohně, vyrobeného z odpadového materiálu. Téma bylo zvoleno příhodně také z důvodu integrace hudební a environmentální výchovy, které bylo dle mého názoru dosaženo. Téma také umožnilo integrovat multikulturní výchovu. Děti měly možnost nahlédnout do africké krajiny, kde lidé oslavují pro nás samozřejmě věci. Jako je třeba voda. Děti se aktivně zapojovaly do rozhovoru o tom, proč lidé v Africe oslavují například vodu, oheň nebo vítr. Sršely nápady, proč jsou pro nás tyto živly důležité (viz Tabulka 8 Zhodnocení práce dětí). Následné oslavování těchto živlů děti prožily prostřednictvím tance u „ohně“.

Pozitivum v motivačním tématu vidím také to, že děti si veškeré hudební činnosti mohly lépe prožít a vcítit se do skutečných hudebníků. To, že mohly využít vlastnoručně vyrobené hudební nástroje, jejich nadšení pro práci velmi podpořilo.

Jak již bylo zmíněno, projekt si klade také za cíl propojit hudební a environmentální výchovu. K dosažení tohoto cíle nám výrazně pomohl odpadový materiál, který jsme využili při tvoření hudebních nástrojů. Při výrobě nebyl využit žádný nový materiál, šlo čistě jen o odpadový materiál, což je velké plus tohoto projektu. Avšak zde musím zmínit také nevýhodu odpadového materiálu. Díky malé zkušenosti jsem ne příliš vhodně zvolila chatrný materiál, konkrétně letákový papír, který se v posledních dnech trhal. Avšak přisuzuji to také tomu, že dětem nástroje již zevšedněly, a tak při dětském zkoumání a hře je úmyslně trhaly.

Další výhodou hudebního projektu bylo sestavení projektu a činností v něm od nejjednodušších po nejsložitější. Děti se nejdříve seznamovaly s pojmem hudba a s hudebními ukázkami, měly možnost vyzkoušet si hudebně pohybové aktivity, následovala rytmizace nejprve na tělo poté na hudební nástroje, to vše vystupňovalo až v dětský orchestr, který převedl poslední den na koncertě naučené písně. Se závěrečným koncertem jsem nad očekávání spokojená. Děti zvládly bez mého zásahu přezpívat tři naučené písně a rytmicky je doprovodit na vyrobený hudební nástroj.

Nevýhodu však spatřuji v tom, že projekt byl navržen a realizován v jednom měsíci. Častá nemocnost dětí znemožnila plynulý průběh a navazování jednotlivých dnů. Některé děti pak neměly možnost projít všemi činnostmi. Náročnější hudební činnosti pak nebyly některými dětmi zvládnuty. Dle mého názoru se tak stalo buď díky malému hudebnímu nadání u dítěte anebo právě z důvodu nepřítomnosti na předchozích setkáních.

To, že projekt byl zdařilý lze vidět také na hodnocení dětmi, které jednotlivé dny hodnotily převážně usměvavým smajlíkem. Děti, které určitý den ohodnotily smutným smajlíkem jsem se doptávala, co konkrétně se jim nelíbilo, avšak těchto případů bylo málo.

Kladnou zpětnou vazbu jsem dostala od vedoucí učitelky, která navíc navrhla, abych koncert rozšířila o africký tanec a číslo s dětmi nacvičila. Děti pak hru na nástroj a tanec předvedou na přehlídce mateřských škol.

6.3 Evaluace projektu vedoucí učitelkou MŠ

Bylo téma vhodně zvolené a dodržované?

Všechny výstupy, které si studentka připravila, byly propojeny s tématem. Srovnání hudby u nás doma a v cizině bylo motivačním vstupem na začátku projektu a děti toto téma provázelo po celou dobu řízených nebo částečně řízených aktivit studentky. Téma bylo zajímavé, děti byly maximálně zapojeny, projekt je moc bavil. Je vidět, že má studentka cit pro práci s dětmi a umí děti zaujmout. Toto téma jsme v MŠ zatím detailně nezpracovávali, proto možná děti tak bavilo.

Jak děti reagovaly na téma?

Viz hodnocení výše. Děti se na studentku těšily, čekaly, co dalšího zajímavého si pro ně připravila. Měly o činnosti zájem i opakovaně (výroba hudebních nástrojů). Práce s rytmy jim nečinila problém, těšily se na malování na obličej a doprovodné hodnocení každé lekce. Pracovala se skupinkou předškoláků a dětí s odkladem školní docházky.

Zhodnocení didaktických strategií – Byly vhodně zvoleny organizační formy, metody, prostředky a pomůcky?

Studentka disponuje citem pro práci s dětmi, umí využít momentální situace a naladění dětí k práci, dokáže i improvizovat, pokud nastane situace, kdy děti nereagují hned nebo dle očekávání. Studentka přicházela vždy připravená, volila vhodnou motivaci, dokázala pomůcky připravit tak, aby děti zaujala. Organizace byla zvolena vhodně, většinou s dětmi pracovala v kruhu. Používala audiovizuální techniku, nahrávky byly dostatečně hlasité, umí pracovat s různými pomůckami. Pracovala frontálně i ve skupinkách, měla individuální přístup k dětem. Z jednotlivých lekcí si pořizovala se souhlasem rodičů fotografie, které může s jejich svolením použít do bakalářské práce. Pracuje s didaktickým materiálem, umí si připravit pomůcky adekvátně věku dětí.

Zhodnocení práce dětí – zapojily se do práce všechny děti? Jak děti pracovaly? Bavily je činnosti?

Ano, viz výše, vše bylo zajímavě vedeno, děti byly motivovány, zapojeny, činnosti je bavily a naplňovaly. Hodnocení dětí bylo také pozitivní. Těšily se na další návštěvu studentky a ptaly se, kdy zase přijde do mateřské školy a zda budou hrát na nástroje.

Zhodnocení celkové práce studenta – zaujala jsem děti (motivovala jsem děti dostatečně)? Byla jsem připravená? Jak jsem organizovala práci? Jak jsem s dětmi pracovala? Jak probíhala komunikace s dětmi? Objasňovala jsem dětem srozumitelně nejasnosti?

Viz výše, vše bylo srozumitelné, děti chápaly a plnily pokyny studentky, pokyny byly adekvátní věku dětí. Komunikace s dětmi byla dobrá, děti měly ke studentce pěkný vztah, komunikovaly bez zábran, těšily se na další lekce. Studentka snižovala polohu, s dětmi mluvila většinou ve stejné úrovni, udržuje oční kontakt. Některé vstupy chtěly opakovat i následující lekci, chtěly hrát hry, malovat znamení na obličej, vyžadovaly návštěvu náčelníka. Jednotlivé výstupy byly připraveny velmi pečlivě. Děti napodobovaly pohyb dle vzoru. Ukázky byly názorné, nácvik písní nebo rytmického doprovodu byly vedeny vždy tak, aby děti vše nejprve viděly a slyšely a teprve potom opakovaly. Nácvik písní byl i s rozložením textu (složitější text), potom teprve následovala ukázka melodie a následně opakování. Studentka dobře hraje na klavír, má cit pro zpěv a rytmus, správně intonovala. Mluví spisovně, dětem dokáže vysvětlit složitá nebo náročnější slova nebo termíny. Pochvalu používala jak ke skupině dětí, tak individuálně a adresně ke konkrétnímu dítěti. Její celkový projev byl velmi dobře hodnocen jak dětmi. Kmenové učitelky se byly také podívat na část výstupů studentky (na doporučení vedoucí učitelky) a shodly se na tom, že je studentka moc šikovná a práce s dětmi jí jde a evidentně ji naplňuje.

Měl projekt smysl? Jaký byl podle Vás přínos projektu pro děti?

Ano, smysl určitě měl. Děti měly možnost dovědět se nejen něco nového o hudbě, naučily se doprovázet písně na hudební nástroje, ale také se dověděly něco o africké krajině a zahrály si na africké domorodce. Rádi bychom využili tohoto projektu k prezentaci práce studentky na přehlídce mateřských škol v měsíci dubnu letošního roku. Jedná se o festival mateřinek a po dohodě se studentkou děti předvedou získané dovednosti právě na této přehlídce. Doufáme, že se práce s dětmi bude líbit také veřejnosti a rodiče dětí ocení náročnou a odpovědnou práci pedagogů v mateřských školách.

Těšíme se na další projekty. Studentce Anežce Dohnalové držíme palce, aby našla uplatnění při práci s dětmi a její práce se pro ni stala posláním. Uvítáme, pokud se rozhodne pro práci v mateřské škole a bude čerpat další zkušenosti, které později využije při práci s dětmi.

6.4 Doporučení pro praxi

Pro příští realizaci projektu bych navrhla rozšíření projektu tak, aby trval alespoň půl roku, nejlépe rok. Jak jsem již uváděla, měsíční projekt byl sice intenzivní, ale častá nemocnost dětí některé děti nejenom ochudila o některé činnosti, ale také znemožnila jejich plynulý hudební rozvoj, jelikož činnosti jsou sestaveny od nejjednodušších po nejsložitější. A proto půlroční anebo roční projekt by obsahoval více činností, jejich náročnost by byla stupňována v delším časovém úseku a všechny děti by tak mohly projít každou úrovní rozvoje.

Při realizaci tohoto hudebního projektu bych příště také doporučila práci s menší skupinou dětí, ideálně v počtu deseti dětí, kvůli individuálnějšímu přístupu ke každému dítěti, který by projekt, dle mého názoru, ještě zefektivnil. Práce s menší skupinou by byla příhodná zvláště při instrumentálních činnostech, kdy se děti často nechají unést a dělají velký hluk, pak je také náročnější je přimět k řízené hře na nástroj.

Při výrobě hudebních nástrojů bych také doporučovala zvolit pevnější materiál. Nástroje po celou dobu projektu sloužily dobře, avšak devátý a desátý den se již trhaly. Doporučovala bych vyměnit zejména letákový papír za bytelnější materiál, například pevnější balicí papír. Projekt využívá pouze odpadový materiál, avšak pro větší trvanlivost a pevnost nástrojů bych doporučila využít odpadový materiál jen z části. Za odpadový materiál osobně nepovažuji použití lepicí pásky, avšak tato pomůcka by výrazně pomohla k větší pevnosti nástrojů a zamezila trhání onoho letákového papíru.

Tento hudební projekt je navržen pro běžné děti, které nemusí prokazovat hudební nadání, což pokládám za jeho velkou výhodu. Nicméně pokud by projektu předcházela výzkum a byly u dětí zjišťovány jejich aktuální hudební znalosti, schopnosti a dovednosti anebo prekoncepty o hudbě, projekt by mohl být navržen tak, aby navázal na jejich dosavadní schopnosti a byl tak navržen „na míru“ dané skupině dětí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. První, teoretická, část si kladla za cíl popsat teoretická východiska, týkající se oblasti hudby. Jsou zde definovány klíčové pojmy, se kterými pak pracujeme v praktické části. Práce popisuje postavení hudební výchovy v kurikulu mateřské školy. Cílem bakalářské bylo mimo jiné integrovat environmentální a hudební výchovu. Nejdříve jsme si zdůvodnili, proč do edukačního procesu zařazovat environmentální výchovu, tedy její význam, a následně jsme se pokusili o integraci environmentální a hudební výchovy.

Důvodů, proč zařazovat environmentální výchovu do edukačního procesu je mnoho. Environmentální výchova se dostává v posledních letech do popředí čím dál víc. Není se čemu divit. Lidé, jakoby si neuvědomovali důležitost bohatství, které nám příroda poskytuje. Toto bohatství však stále klesá, protože lidé jsou k přírodě neohleduplní a mnohdy jim je lhostejná. Jako například velký úbytek pitné vody, který si lidé zatím příliš nepřipouští. Avšak alarmující je devastace přírody kvůli stále se zvyšujícímu množství odpadu. Lásku a úctu k přírodě bychom u dětí měli podporovat co nejdříve, právě proto je důležité, aby se environmentální výchova realizovala již v mateřské škole.

Propojení hudební a environmentální výchovy je z mého pohledu poněkud netradiční. Avšak po důkladnějším studiu literatury jsem dospěla k názoru, že toto propojení je velmi příhodné a vzdělávání se stává hodnotnější a účinnější. Toto propojení je založeno na principu zařazení environmentálních témat do hudební výchovy. Děti mají možnost se s přírodou seznámit prostřednictvím písní a hudebních aktivit. To jim umožní téma více prožít a dle mého názoru se téma stává také zajímavější a jeho řešení zábavnější, což je v mateřské škole rozhodně žádoucí.

Toto propojení se promítlo také do praktické části, kde jsme jej podpořili navíc využitím odpadového materiálu při tvorbě hudebních nástrojů. Cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvořit hudební projekt, který rozvíjí děti v hudební oblasti, a přitom využívá odpadový materiál. Z evaluace hudebního projektu vyplývá, že cíle byly naplněny. Návrhy pro případné vylepšení projektu jsou uvedeny v poslední podkapitole Doporučení pro praxi. Pozitivním hodnocením projektu je také to, že jsme z něj vycházeli při nacvičování na přehlídku mateřských škol. Děti si vyrobily bytelnější hudební nástroje, na které pak předvedly při vystoupení získané hudební dovednosti.

Po studiu odborné literatury, která se zabývá hudbou a jejím vlivem na dítě, si upřímně přeji, aby každé dítě mělo možnost zakusit blahodárné účinky hudby, ať už v rodině anebo právě prostřednictvím hudební výchovy v mateřské škole. Je pochopitelné, že ne každá rodina má k hudbě stejně vřelý vztah. Rodiče ani prarodiče nemusí vždy hudbu vyhledávat, a proto ani jejich dítě nepříjde s hudbou tolik do kontaktu, což má bohužel za následek to, že hudební vlohy, které dítě má, nejsou dostatečně rozvíjeny a dítě hudebně zakrní. Je dokázáno, že každé normálně fyzicky a psychicky vyvinuté dítě je možno hudebně rozvíjet. A proto nyní, když slyším někoho mluvit o tom, že se nenarodil s hudebním sluchem, vždy mě jako první napadne, že je nejspíš chyba pouze v nekvalitní nebo nedostatečné hudební výchově v předškolním věku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BURKOVIČOVÁ, Radmila a Jana NAVRÁTILOVÁ, 2014. *Realizace multikulturní výchovy a vzdělávání v mateřské škole*. Ostrava: Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta, 150 s. ISBN 978-80-7464-676-8.
- [2] DEREVJANÍKOVÁ, Anna a Martin DZURILLA, 2014. *Hudobná výchova v předprimární edukácii*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 57 s. ISBN 978-80-8052-900-0.
- [3] FRANĚK, Marek, 2005. *Hudební psychologie*. V Praze: Karolinum. ISBN 80-246-0965-7.
- [4] JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina, 2010. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-86307-95-4.
- [5] JURKOVIČ, Pavel, 2012. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 135 s. ISBN 978-80-7367-750-3.
- [6] KEMP, Jane a Clare WALTERS, 2004. *Hrajeme si s předškoláky*. Praha: Ottovo nakladatelství. ISBN 80-7360-021-8.
- [7] KODEJŠKA, Miloš, 2002. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta. 76 s. ISBN 80-7290-080-3.
- [8] KOFROŇ, Jaroslav, 1967. *Učebnice intonace a rytmu*. 8. vyd., V Editio Bärenreiter Praha vyd. 2. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 204 s. ISBN 80-86385-15-9.
- [9] KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2014. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- [10] LIŠKOVÁ, Marie, c2006. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 2. vyd. Praha: Raabe, 165 s. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-87553-65-7.
- [11] MIENDLARZEWSKA, Ewa Aurelia a Wiebke Johanna TROST, 2014. How musical training affects cognitive development: rhythm, reward and other modulating variables. In: *Frontiers in Neuroscience* [online]. [cit. 2018-03-27]. DOI: 10.3389/fnins.2013.00279. Dostupné z: <https://doi.org/10.3389/fnins.2013.00279>

- [12] POLEDŇÁK, Ivan, 1984. *Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Supraphon. ABC (Supraphon).
- [13] PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ, 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.
- [14] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [15] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, 2018. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 50 s.
- [16] SEDLÁK, František, 1974. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. Praha: Supraphon. Comenium musicum (Supraphon).
- [17] SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ, 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.
- [18] SYNEK, Jaromír, 2004. *Didaktika hudební výchovy I*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0972-0.
- [19] ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk, 2007. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-339-0.
- [20] VÁŇOVÁ, Hana, 2007. Integrace environmentální a hudební výchovy. In: *Aktuální otázky současné hudebně výchovné teorie a praxe II*. Celostátní konference, konaná dne 14. 11. 2006 v Ústí nad Labem. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně – Pedagogická fakulta, s. 94-101.
- [21] VÁŇOVÁ, Hana, 2017. Sledování hudebních předpokladů předškolního dítěte a možnosti jeho rozvoje. In: KUBECOVÁ, Markéta et al. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání, s. 9-38. ISBN 978-80-7496-332-2.
- [22] VÁŇOVÁ, Hana, Alena TICHÁ a Jaroslav HERDEN, 2007. *Environmentální výchova ve výuce hudební výchovy v základním vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta. ISBN 80-7178-323-4.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

MŠ Mateřská škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Kombinace taktu a deklamace rytmu v písni	50
Obrázek 2 Metrum v písni	50
Obrázek 3 Ukázka rytmického dvojhlasu v písni	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Návrh projektu	38
Tabulka 2 Vlastní reflexe 1. den	57
Tabulka 3 Hodnocení dětmi 1. den	58
Tabulka 4 Hodnocení pozorující učitelkou 1. den	58
Tabulka 5 Vlastní reflexe 2. den	59
Tabulka 6 Hodnocení dětmi 2. den	60
Tabulka 7 Hodnocení pozorující učitelkou 2. den	61
Tabulka 8 Vlastí reflexe 3. den	61
Tabulka 9 Hodnocení dětmi 3. den	62
Tabulka 10 Hodnocení pozorující učitelkou 3. den	63
Tabulka 11 Vlastní reflexe 4. den	63
Tabulka 12 Hodnocení dětmi 4. den	65
Tabulka 13 Hodnocení pozorující učitelkou 4. den	65
Tabulka 14 Vlastní reflexe 5. den	66
Tabulka 15 Hodnocení dětmi 5. den	67
Tabulka 16 Hodnocení pozorující učitelkou 5. den	67
Tabulka 17 Vlastní reflexe 6. den	68
Tabulka 18 Hodnocení dětmi 6. den	69
Tabulka 19 Hodnocení pozorující učitelkou 6. den	70
Tabulka 20 Vlastní reflexe 7. den	70
Tabulka 21 Hodnocení dětmi 7. den	72
Tabulka 22 Hodnocení pozorující učitelkou 7. den	72
Tabulka 23 Vlastní reflexe 8. den	73
Tabulka 24 Hodnocení dětmi 8. den	74
Tabulka 25 Hodnocení pozorující učitelkou 8. den	75
Tabulka 26 Vlastní reflexe 9. den	75
Tabulka 27 Hodnocení dětmi 9. den	77
Tabulka 28 Hodnocení pozorující učitelkou 9. den	77
Tabulka 29 Vlastní reflexe 10. den	78
Tabulka 30 Hodnocení dětmi 10. den	79
Tabulka 31 Hodnocení pozorující učitelkou 10. den	79

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: 1. den – Hodnocení dětmi

Příloha P II: 2. den – Hra na ozvěnu se zavázanýma očima

Příloha P III: 3. den – Tanec se šátky

Příloha P IV: 4. den – Výroba hudebních nástrojů

Příloha P V: 4. den – Vyrobené hudební nástroje

Příloha P VI: 5. den – Představení vyrobených hudebních nástrojů

Příloha P VII: 6. den – Nácvič metra

Příloha P VIII: 7. den – Imitace rytmu podle videa

Příloha P IX: 8. den – Nácvič rytmického dvojhlasu

Příloha P X: 9. den – Hra dialogy nástrojů

Příloha P XI: 10. den – Dechové cvičení

Příloha P XII: 10. den – Závěrečný koncert

Příloha P XIII: 10. den – Hra Ramsese

Příloha P XIV: Noty k písním

Příloha P XV: Informovaný souhlas rodičů – vzor

PŘÍLOHA PI: 1. DEN – HODNOCENÍ DĚTMI



**PŘÍLOHA P II: 2. DEN – HRA NA OZVĚNU SE ZAVÁZANÝMA
OČIMA**



PŘÍLOHA P III: 3. DEN – TANEC SE ŠÁTKY



PŘÍLOHA P IV: 4. DEN – VÝROBA HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ



PŘÍLOHA P V: 4. DEN – VYROBENÉ HUDEBNÍ NÁSTROJE



PŘÍLOHA P VI: 5. DEN – PŘEDSTAVENÍ VYROBENÝCH HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ



PŘÍLOHA P VII: 6. DEN – NÁCVIK METRA



PŘÍLOHA P VIII: 7. DEN – IMITACE RYTMU PODLE VIDEOA



PŘÍLOHA P IX: 8. DEN – NÁCVIK RYTMICKÉHO DVOJHLASU



PŘÍLOHA P X: 9. DEN – HRA DIALOGY NÁSTROJŮ



PŘÍLOHA P XI: 10. DEN – DECHOVÉ CVIČENÍ



PŘÍLOHA P XII: 10. DEN – ZÁVĚREČNÝ KONCERT



PŘÍLOHA P XIII: 10. DEN – HRA RAMSESE



PŘÍLOHA P XIV: NOTY K PÍSNÍM

Naslouchej svým srdcem

Handwritten musical score for the song "Naslouchej svým srdcem". The score is written on two staves in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody is on the top staff, and the accompaniment is on the bottom staff. Chords are indicated above the top staff and below the bottom staff. The lyrics are written below the notes.

Chords: Hm, G, D, E, Hm, G, D, G, F#m, G, Hm, G, Hm, G, D, E

Lyrics:
Dne dne na tu ra srd cem na slov chvej pi soň za čne hrát ty jf na slov chvej.
Srd ce změni v tó ny to, co čná pot ne u miš, pi soň za čne hrát vše čmo po cho piš.

Matko Země

Handwritten musical score for the song "Matko Země". The score is written on two staves in treble clef with a common time signature (C). The melody is on the top staff, and the accompaniment is on the bottom staff. Chords are indicated above the top staff and below the bottom staff. The lyrics are written below the notes.

Chords: C, G, C, G, C, F, C, G, C

Lyrics:
1. Matko Země, Tvá síla je ve mně, ohněm páliš a za to náš dik.
Matko Země, Tvá síla je ve mně, vodou zureíš a za to náš dik.

2. Matko Země, Tvá síla je ve mně, větrom fučíš a za to náš dik.

Matko Země, Tvá síla je ve mně, všedno náš učíš a za to náš dik.

3. Matko Země, Tvá síla je ve mně, všedno je z Tebe a za to náš dik.

Chňapík, maličký krokodýl

The musical score is written for a single melodic line in G major, 4/4 time. It consists of five staves of music with lyrics underneath. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. Above the first measure is a 'G' chord and a '3' indicating a triplet. The lyrics are: '1. Já jsem Chňa-pík, ma-lič-ký kro-ko-dýl v Africe'. The second staff has lyrics: 'byd-lím, kde te-če ře-ka Nil, z va-jič-ka jsem se vy-klu-'. The third staff has lyrics: 'bal, po čty-řech nož-kách na ces-tu se dal.'. The fourth staff has lyrics: 'Ťap, ťap, ťa-py, ťa-py, ťa-py, ťap, Ťap, ťap, ťa-py,'. The fifth staff has lyrics: 'ťa-py, ťa-py, ťap. Já jsem ten...'. Chord symbols (G, D, C, Emi) are placed above the notes. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

1. Já jsem Chňa-pík, ma-lič-ký kro-ko-dýl v Africe

byd-lím, kde te-če ře-ka Nil, z va-jič-ka jsem se vy-klu-

bal, po čty-řech nož-kách na ces-tu se dal.

Ťap, ťap, ťa-py, ťa-py, ťa-py, ťap, Ťap, ťap, ťa-py,

ťa-py, ťa-py, ťap. Já jsem ten...

PŘÍLOHA P XV: SOUHLAS RODIČŮ

Vážení rodiče,

Jmenuji se Anežka Dohnalová a jsem studentka třetího ročníku na škole Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, kde studuji obor Učitelství pro mateřské školy a píši bakalářskou práci na téma Návrh hudebního projektu s využitím odpadového materiálu pro děti předškolního věku. Projekt je zpracován na 10 dní. Tento projekt je navržen pro děti ve věku 5-6 let a má za cíl rozvíjet u dětí hudební schopnosti a dovedností pomocí rytmických činností. Dovoluji si vás požádat o souhlas k zařazení vašeho dítěte do tohoto projektu. Vaše jméno ani jméno vašeho dítěte nebudu nikde zveřejňovat.

Souhlasím, aby studentka Anežka Dohnalová pracovala v rámci hudebního projektu s mým synem/mou dcerou pro účely vypracování praktické části bakalářské práce na UTB.

Souhlasím s pořizováním fotografií mého dítěte a uveřejnění těchto fotografií v bakalářské práci „Návrh hudebního projektu s využitím odpadového materiálu pro děti předškolního věku“: **SOUHLASÍM - NESOUHLASÍM**

V dne

Podpis zákonného zástupce:

Kontakt:

Adresa mateřské školy